

INFORMÁTOR

SLOVENSKEJ ARCHEOLOGICKEJ SPOLOČNOSTI PRI SAV

IX/1998/2

NITRA

OBSAH: Zjazd slovenských archeológov '98 • Zákon o historických pamiatkach • Spoločensko-vedecké podujatia • Nové publikácie • Nezabúdame... • Opustili naše rady • Redakčná výzva.

ZJAZD SLOVENSKÝCH ARCHEOLÓGOV '98

Mesto pod Zoborom sa každoročne stáva miestom Zjazdu slovenských archeológov a konania Valného zhromaždenia Slovenskej archeologickej spoločnosti pri SAV. Aj tohtočné celoštátne stretnutie archeológov sa uskutočnilo v Nitre v dňoch 21. a 22. apríla v priestoroch budovy ústavov SAV.

Rokovanie Zjazdu slovenských archeológov '98 slávnostne otvoril predseda Slovenskej archeologickej spoločnosti pri SAV D. Čaplovič, ktorý privítal účastníkov a oboznámil ich s navrhovaným programom podujatia. Vo svojom úvodnom prejave pripomenal aj významné výročia archeologickej obce v roku 1998 - nedožitých 80 rokov doc. PhDr. A. Točíka, DrSc. a 95 rokov prof. PhDr. V. Budinského-Kričku, DrSc. Prítomní si potom minútou ticha uctili aj pamiatku členov SAS pri SAV zosnulých v uplynulom roku (J. Leščáka, R. M. Kovalčíka, G. Krúdyho a A. Vánu). Podľa programu, schváleného 117 účastníkmi schôdze, odzneli správy o činnosti a hospodárení SAS v roku 1997 a v nadväznosti na ne aj príslušná správa revíznej komisie. Vedecká tajomníčka K. Kuzmová a hospodárka M. Vondráková prednesli návrh plánu činnosti a rozpočtu na rok 1998. Uvedené správy a návrhy, ktoré boli prijaté členskou schôdzou bez pripomienok, uvádzame v skrátenej podobe.

SPRÁVA O ČINNOSTI SLOVENSKEJ ARCHEOLOGICKEJ SPOLOČNOSTI PRI SAV V ROKU 1997

I. ORGANIZAČNÁ ČINNOSŤ

1. Zjazd slovenských archeológov '97, venovaný životnému jubileu PhDr. B. Pollu, CSc. - 22. a 23. 4. 1997 v Nitre, v spolupráci s Archeologickým ústavom SAV.
2. Šieste stretnutie východoslovenských archeológov pod názvom "40 rokov archeológie stredoveku na Slovensku" - 10. 4. 1997 v Levoči, v spolupráci so Spišským dejepisným spolkom.
3. Etno-archeologický seminár "Strava a jej kontexty" - 5. 6. 1997 v Bratislave, v spolupráci so Slovenskou národopisnou spoločnosťou.
4. XIII. sympózium o staršej dobe bronzovej v Čechách a na Slovensku s medzinárodnou účasťou, v Skalici - v spolupráci s Archeologickým ústavom SAV a Záhorským múzeom v Skalici.
5. Stretnutie zástupcov študentov archeológie - 14. 11. 1997 v Nitre.
6. Seminár o pomenovaní krajiny, etnika a jazyka - 12. 9. 1997 v Bratislave; účasť Z. Čilinskej a D. Čaploviča.
7. Zasadnutia Výboru SAS pri SAV - 4x.
8. Zasadnutia redakčných rád - 2x.

II. PUBLIKAČNÁ ČINNOSŤ

1. Informátor Slovenskej archeologickej spoločnosti pri SAV - 2 čísla.
2. Hunka, J.: Orientačná príručka európskych mincí 16.-20. storočia. II. časť - mince Polska (1506-1864). Informátor SAS pri SAV, Suplement 5. Nitra 1997.

III. SPOLUPRÁCA SO ZAHRANIČÍM

Pracovné stretnutie o neskorej dobe laténskej a včasnej dobe rímskej - 12. až 14. 9. 1997 vo Veszpréme (MR), organizované Maďarskou archeologickou a umenovednou spoločnosťou; účasť E. Miroššayovej a K. Kuzmovej s referátmi. Počas podujatia sa uskutočnilo aj rokovanie o spolupráci archeologickej spoločnosti Maďarska, Slovinska a Štajerska v nasledujúcom období. Uzavrela sa pritom dohoda o spolupráci s Chorvátskou archeologickej spoločnosťou.

HOSPODÁRENIE SLOVENSKEJ ARCHEOLOGICKEJ SPOLOČNOSTI

PLNENIE ROZPOČTU DO 31. 12. 1997

Príjmy:	v Sk	Výdaje:	v Sk
RVS (dotácia SAV):	34.200,-	1. Stret. VS archeológov:	4.574,70
SAS - člen. prísp:	21.865,-	2. Okrúhly stôl:	0,-
- úroky:	675,34	3. Zjazd Slovenských areológov:	1.289,70
Spolu:	22.540,34	4. Prednášková činnosť:	2.000,-
RVS + SAS spolu:	56.740,34	5. Zasadnutia výboru:	6.500,40
Zostatky z roku 1996		6. Prevádz. nákl. vrátane ostatných PN:	28.253,07
- účel. prostr. Suplement:	20.000,-	7. Bibliografia:	18.465,-
- neskorá úhrada faktúry:	5.000,-	8. Doba bronzová:	2.304,-
- zostatok pokl. + BÚ:	739,99	9. Suplement z r. 1996:	18.960,-
Spolu:	25.739,00	RVS-OPN-MAT:	82.346,87
Prostriedky spolu:	82.480,30		

ROZPOČET NA ROK 1998

Príjmy:	v tis. Sk	Príjmy:	v tis. Sk
RVS + SAS spolu:	69,7	10. Prednášky:	5,0
1. Zjazd slovenských archeológov:	0,5	11. Spomienkové stretnutia:	2,0
2. Stret. VS archeológov:	6,2	12. Seminár "20 rokov archeol. výskumu v Lži":	5,0
3. Tlač - Informátor:	5,0	13. Zasadnutia výboru SAS:	8,5
4. Redakčné práce - Informátor:	3,5	14. Zasadnutia redakčných rád	
5. Tlač - Suplement		15. Odmena tajomníka SAS:	6,0
6. Redakčné práce - Suplement:	4,0	16. Odmena hospodára SAS:	6,0
7. Bibliografia Slov. archeol.:	4,0	17. Odmena knihovníka SAS:	1,0
8. Bibliografia Slov. archeol. 1991-92		18. Prevádzkové náklady:	5,5
9. Publikácia: História činnosti SAS a adresár jej členov:	5,0	Dovedna:	69,7

PLÁN ČINNOSTI SLOVENSKEJ ARCHEOLOGICKEJ SPOLOČNOSTI PRI SAV NA ROK 1998

I. ORGANIZAČNÁ ČINNOSŤ

1. Etno-archeologický seminár na tému "Etnos a materiálna kultúra" - 5. 2. 1998 v Bratislave, v spolupráci so Slovenskou národopisnou spoločnosťou pri SAV.
2. Zjazd slovenských archeológov '98 - 21. a 22. 4. 1998 v Nitre, v spolupráci s Archeologickej ústavom SAV.
3. Seminár s medzinárodnou účasťou a výstava "20 rokov výskumu rímskeho tábora v Iži" - 25. 6. 1998 v Iži, v spolupráci s Archeologickej ústavom SAV v Nitre a Obecným úradom v Iži.
4. Spomienkové stretnutie pri príležitosti nedožitých 80-tich rokov doc. PhDr. A. Točíka, DrSc. - 18. 1. 1998 v Nitre a 95-tich rokov prof. PhDr. V. Budinského-Kričku, DrSc. - 24. 7. 1998 v Ružomberku.
5. Siedme stretnutie východoslovenských archeológov - september 1998 v Poprade, v spolupráci s Podtatranským múzeom v Poprade, Stredoslovenským múzeom v Banskej Bystrici a Zväzom múzeí.
6. Cyklus prednášok v Nitre a v Bratislave "Z najnovších výsledkov archeologickeho bádania na Morave".
7. Cyklus prednášok pre poslucháčov Katedry archeológie - Fakulty humanitných vied Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre.
8. Zasadnutia Výboru SAS pri SAV - 4x.
9. Zasadnutia redakčného rád - 2x.

II. PUBLIKAČNÁ ČINNOSŤ

1. Bibliografia slovenskej archeológie za roky 1988/89 a 1990/91.
2. Informačný bulletin o SAS pri SAV s adresárom členov.
3. Informátor SAS pri SAV (2x) - publikovaný.
4. Register AVANS-u za roky 1983-1993.

DISKUSIA

V rámci všeobecnej diskusie sa ako prvý prihovoril účastníkom zjazdu riaditeľ Archeologickej ústavu SAV v Nitre A. Ruttkay.

V troch podnetoch reagoval na akútne problémy v tejto nadrezortnej oblasti a požiadal, aby boli zakotvené v záveroch konferencie po patričnej štylizácii ako apel smerom k rezortným a zákonodarným orgánom.

1. Prijatie nového zákona o kultúrnych pamiatkach s výrazným zakotvením archeologických lokalít v zozname, s aktualizáciou povinnosti investorov hrať náklady výskumov vyvolaných výstavbou. Novšie znenie návrhu zákona predložiť na pripomienkovanie aspoň Archeologickejmu ústavu SAV.

2. Vytvorenie štátnej správou garantovaného fondu pre realizáciu predstihových a záchranných výskumov.

3. Prijatie zákonných opatrení na zamedzenie vykrádania početných významných (známych i menej známych) archeologickej lokalít organizovanými - i zo zahraničia prenikajúcimi - skupinami, pomocou modernej prospekčnej techniky. Zamedziť využívanie cenných súborov v obchode "so starožitnosťami" doma a už i v zahraničí.

Z hľadiska náplne SAS opäť pripomeral aj opodstatnenosť vzniku komisie pre odbornú etiku a zdôraznil význam existencie Národného komitétu archeologickej ako nezávislého, nadrezortného orgánu pod patronátom SAV.

Nastolil aj otázky možnosti kvalifikačného rastu mladšej generácie archeológov a informoval, že podobne ako akreditované univerzity, v zmysle VŠ zákona aj Archeologickej ústav SAV nadobudol práva školiaceho pracoviska pre doktorandov.

Do diskusie sa následne zapojil D. Čaplovič s návrhom na udelenie čestného členstva spisovateľovi Vojtechovi Zamarovskému, ktorý predloží na schválenie Valnému zhromaždeniu SAS pri SAV v budúcom roku. Zároveň informoval prítomných o aktuálnom stave návrhu Zákona o ochrane kultúrnych pamiatok. Na jeho druhý príspevok reagovali viacerí účastníci. J. Hošo vyjadril názor, že text tohto zákona musí byť predovšetkým jednoznačný a priečitný. I. Hrubec sa v prípade vykrádania archeologickej lokalít prihováral za zavedenie reštrikčných opatrení ukotvených v zákonoch a súčasne za podchytanie zberateľskej činnosti Slovenskou archeologicou spoločnosťou. L. Bánesz upozornil v tejto súvislosti na potrebu existencie etickej komisie pri SAS. Zavedenie zákonnej registrácie detektorov kovov navrhol V. Turčan a registráciu dovozu detektorov colnými orgánmi J. Moravčík. F. Javorský zdôraznil nevyhnutnosť prepojenia pamiatkového zákona s ďalšími zákonmi. J. Kormoši navrhol upresniť definíciu archeologickej nálezov a starožitností a chrániť náleziská pred vykrádaním pomocou detektorov kovov zámerným r ozsýpaním železného šrotu. A Ruttkay poukázal na finančnú nákladnosť ochrany lokalít.

Z množstva otázok a problémov, ktoré boli nastolené v tejto diskusii vyplynulo, že v nasledujúcom období bude potrebné aktivizovať činnosť Pamiatkovej komisie pri SAS.

Z poverenia výboru SAS pri SAV vystúpila v závere diskusie hospodárka M. Vondráková a zverejnila zoznam členov, ktorí napriek viacnásobným výzvam už niekoľko rokov neuhradili svoje členské príspevky. Podľa Stanov SAS pri SAV je v tomto prípade opodstatnený zánik ich členstva. Konkrétny návrh v tejto záležitosti predloží výbor Valnému zhromaždeniu SAS pri SAV, ktoré sa uskutoční v budúcom roku.

Po ukončení členskej schôdze SAS nasledovala odborná časť Zjazdu slovenských archeológov '98, v ktorej odzneli mnohé zaujímavé referáty. Výťah z niektorých nám autori umožnili publikovať (z technických dôvodov boli niektoré príspevky redakciou skrátené).

Hunka, J.: Nové mince z hradov z okolia Prešova

Referát prezentoval nálezy cca 150 ks mincí, votívnych a ozdobných predmetov (14.-17. stor.) objavených počas amatérskych prieskumov desiatich východoslovenských hradov a hrádkov, resp. v ich najbližšom okolí. V Brezovici sa našla novoveká medaila (17. stor.), v Hanigovciach časť depisu mincí Mateja Korvína, v Chmelove relikti krížik (17.-18. stor.), v Kapušanoch rímsky denár Marcia Aurelia, polská a pomoranská minca (okolo roku 1620) a bronzové mincové závažie. Z Kysaku a Uzovského Šalgova pochádzajú honosné nákončia s motívom draka a leva (13.-14. stor.), zo Šarišského hradu novoveký olovený uzáver (na flašu?) s motívom pštrosa (predmet nemá zatiaľ žiadne analógie). V Turni boli objavené pozostatky dielne na výrobu falošných mincí (15.-16. stor.), pri Smolníku sa našla turecká minca. Najviac predmetov sa získalo pri prieskume Solnohraďa v Ruskej Novej Vsi - 16 mincí z rokov 1383-1529 a vyše 60 ks nášiviek, praciek, ozdôb, opaskových kovaní, olovená plomba a pod.

Struhár, V.: Objav eneolitickej hromadnej hrobu v Liskovskej jaskyni

Liskovská jaskyňa sa nachádza v katastri obce Lisková, okr. Ružomberok. Lokalita leží v SZ časti extravilánu obce, v JV časti vápencového masívu Mnich, známeho lužického hradiska. Z jaskyne pochádzajú nálezy datované do eneolitu, mladšej doby bronzovej, doby rímskej a stredoveku. Pri prekopávaní nových priestorov v blízkosti tzv. Jánošíkovej siene boli speleológmi objavené ľudské kosti a keramika. Záchranný výskum uskutočnilo Liptovské múzeum v Ružomberku. V neveľkej novoobjavenej chodbe "Kostnica II" za kamenným múrikom z väčších vápencových blokov bol odkrytý sekundárny hromadný hrob s kámeným obložením, pod ktorým sa zistili stopy po ohnisku. Predbežne sa predpokladá, že hrob obsahoval minimálne 13 ľudských jedincov. Kosti, ako sa zdá, neboli poškodené žiadnymi intencionálnymi zásahmi, ale boli sem naukladané s patričnou

pietou. Sprievodné nálezy tvorila najmä keramika, s najväčšou koncentráciou v priestore kameniného závalu. V nálezovom súbore možno rozpoznať dve zložky. Jednak materiál typický pre záverečné obdobie lengyelskej kultúry (epilengyel), jednak materiál, v ktorom možno vidieť vplyvy kultúry lievikovitých pohárov v Polsku. Pre prítomnosť kamenného obloženia hrobu máme dobré analógie vo viacerých eneolitickej kultúrach severnej časti strednej Európy. Z ostatných nálezov je dôležitý medený drôt a špirálovitá záušnica typu Hlinsko, nájdená v ohnisku, ktorá podporuje datovanie celého nálezu na rozhranie starého a stredného eneolitu. Mimoriadny význam má aj medená plastika byčka, objavená v roku 1993 v bezprostrednej blízkosti miesta nálezu hrobu, ktorá aj chronologicky dobre zapadá do kultúrneho rámca ostatných nálezov.

Mácelová, M.: Nové nálezy v Mestskej pamiatkovej rezervácii Banská Bystrica

V máji 1997 sa našiel súbor viac ako 1000 fragmentov neglazovaných a glazovaných gotických kachlic v zásype renesančnej klenby radnice na Nám. SNP v Banskej Bystrici. Kachlice pochádzajú najmenej z troch deštruhovaných gotických pecí a do zásypu sa dostali počas prestavieb v 16. stor. Archeologický výskum Mestského hradu v Banskej Bystrici bol časovo obmedzený na rekonštrukciu areálu, preto sa neuskutočnil overovací výskum kruhovej deštrukcie predpokladaného Karnera sv. Michala v priestore južne od presbytéria Kostola nanebovzatia Panny Márie. Ukončil sa výskum časti strážneho domu za vežou barbakanu, kde sa zistilo palisádové opevnenie z druhej polovice 15. stor. (datované mincami), ako aj výskum časti prístupovej cesty do barbakanu s torzom pilierov kamenného mosta. Okrem poznatkov o dispozičnom riešení areálu v 15.-17. stor. výskum priniesol kolekciu stredovekých mincí z 15.-19. stor., stredovekú keramiku a gotické kachlice.

Březinová, G.: Záchranný výskum v Nitre, časť Chrenová

Výskum sa realizoval v predstihu pred začatím výstavby čerpacej stanice pohonného hmot firmy SHELL Slovakia, s. r. o., na lavobrežnej terase rieky Nitry.

Na ploche 100 x 60 m sa odkrylo 66 sídliskových objektov z praveku a historického obdobia a 4 kostrové hroby z obdobia stredoveku. Pozornosť si zasluhujú predovšetkým sídliskové objekty z mladšej doby kamennej, zo želiezovskej kultúry. Menšia je koncentrácia objektov z eneolitu a doby bronzovej. Najpočetnejšie sú zastúpené objekty a nálezy z neskorej doby rímskej (4.-5. stor. n. l.). Sú tu tri hrnčiarske pece, zvyšky výrobných objektov s prepálenými plochami, zásobnicové jamy a zemníky po vytaženej hrnčiarskej hline. Ide o pece vertikálneho typu s miernou odchýlkou v orientácii predpecného kanála, zhotovené technikou vyhlíbenia do terénu. Priemer roštu je od 100 do 120 cm. Hĺbka zachovanej pece (rošt a vykurovacia časť) dosahuje 60 - 80 cm. Uchované detaily samotnej výstavby pecí patria k unikátnnej dokumentácii. Z obdobia včasného stredoveku je chata s kamenným ohniskom v rohu a zásobnicová jama. Osídlenie v novoveku dokladá existencia priekopy neznámeho účelu, ktorá je mincami datovaná na začiatok 18. stor., a pec na pečenie chleba.

Hajnalová, E.: Praveké zrnoviny, ich pôvod a cesty šírenia do strednej Európy

K zrninám patria jednozrnové trávy s veľkými semenami obsahujúcimi uhlohydráty. Predstavujú bohatý zdroj energie. Na získanie potrebnej celodennej energie človeka stačí 1 až 1,5 kg zrna. Okrem uhlohydrátov zrno obsahuje aj ďalšie pre človeka potrebné zložky výživy, a to minerálne látky a bielkoviny. Dodnes sa zo zrna melie múka, lámu krúpy, varia kaše, pečú placky, chlieb aj koláče. Zrno sa upravuje karamelizovaním, varí sa z neho pivo, destiluje alkohol. Tieto spôsoby úpravy poznal človek aj v minulosti. Dokumentujú to predovšetkým písané záznamy, ojedinele aj archeologické nálezy. Predpokladáme, že niektoré postupy pri úprave zrna zo zbieraných planorastúcich tráv používal aj človek v mezolite a paleolite.

Zrnoviny pestované v strednej Európe v praveku majú pôvod v Prednej Ázii (pšenica jednozrnová - *Triticum monococcum*, pšenica dvojzrnová - *Triticum dicoccum*), v strednej Ázii (pšenica špaldová - *Triticum spelta*), vo východnej Ázii (proso siate - *Panicum miliaceum*). Ich skultúrnenie z planých prarodičov prebiehalo v Prednej Ázii v 10. a 9. tisícročí, v strednej Ázii v 6. tisícročí a vo východnej Ázii v 4. tisícročí. Na Slovensku sa pestovali od neolitu, eneolitu, prípadne od konca doby bronzovej. Niektoré zrnoviny, ako jačmeň siaty, proso siate, ostali v sortimente až po vrcholný stredovek, prípadne po dnešok a iné, ako pšenica jednozrnová, dvojzrnová a špaldová, boli v dobe

laténskej a rímskej zamenené pšenicou siatou. Okolo zmeny letopočtov sa na poliach v strednej Európe objavujú ďalšie zrnoviny, a to raž siata - Secale cereale a ovos siaty - Avena sativa.

Zrnoviny až dodnes predstavujú v strednej Európe kaloricky najbohatší zdroj rastlinnej potravy. Jej nedostatok bol limitujúcim faktorom všetkej činnosti ľudí a jej nadbytok umožnil zasa rozvoj viacerých činností. Preto im patrí naša pozornosť a záujem o ich história.

Cheben, I.: Sídlisko a pohrebisko v Pate

V spojnosti s výstavbou mimoúrovňovej križovatky rýchlosnej komunikácie sa archeologickým výskumom v katastri obce Pata (okr. Galanta), odkryla časť osady únětickej kultúry a preskúmala sa aj podstatná časť kostrového pohrebiska situovaného na východnom, mierne klešajúcom svahu. Inventár hrobov dokladá pochovávanie v priebehu únětickej kultúry až klasického stupňa maďarskej kultúry.

Pätnásť sídliskových jám sa na odhumusovanej ploche zistilo v priestore s rozmermi 125 x 140 x 100 m. Je viac ako pravdepodobné, že pod komunikáciou do Šoporne sa nachádzajú aj ďalšie sídliskové jamy. Nasvedčuje tomu skutočnosť, že dve rozmerovo malé jamy sa zachytili vo vzdialnosti 40 - 50 m od západného kraja I. skupiny kostrových hrobov. Celkový počet kostrových hrobov je 226. Rozloženie sú v dvoch výrazne od seba oddelených skupinách. Južná - I. skupina pohrebiska tvorila 46 hrobov a II. skupina, ktorá nie je zatiaľ úplne preskúmaná, poskytla 180 kostrových hrobov. Inventár v podstatnej miere tvorila bronzová industria - hlavne vlasové krúžky, špirály, trubičky, náramky, ihlice, hrivny, dýky a sekera. V prevažnej miere boli hrobové jamy sekundárne porušené a aj nálezy sa nachádzali rôzne rozhádzané, resp. premiestnené. Takmer v každom hrobe bolo možné sledovať drevenú úpravu hrobu a výnimočné zvyšky dreva poukazujú aj na postupnosť rozoberania výdrevy.

Ušiak, P.: Archeologický výskum barbakanu mestského hradu v Banskej Bystrici

Archeologický výskum v roku 1997 bol vyvolaný plánovanou rekonštrukciou a pamiatkovou obnovou objektu barbakanu. Investorom bol Investorský útvar mesta Banská Bystrica. Hlavnou úlohou bolo overiť predpoklad, že pôvodná veža bola upevnená priekopou, existenciu ktorej naznačoval kamenný portál s pravouhlým ústupkom pre padací most, objavený v čelnom murive veže (terajšej zvonice) pri prieskume v roku 1985.

Zisťovacia sonda I/97 zaberala celý priestor podbránia juhovýchodnej (predsunutej) brány. Pri odkrývke sme objavili murovanú vŕtu jamu brány, situovanú za jej vstupným portálom smerom na severovýchod.

Konštrukciu padacieho mosta predsunutej brány barbakanu môžeme priradiť k tzv. kolískovým padacím mostom, ktoré majú pre lepšiu obranu jamu aj za bránou.

V tomto priestore sme našli artefakty z 15.-17. stor. - úlomky nádob, kachlíc, skla, rôzne druhy železných kovaní, klince, skoby, strieborné mince (Ferdinand I., Leopold I.) a kamenné architektonické články.

V siedni II/97 vo východnej časti nádvoria barbakanu pozdĺž západnej steny pôvodnej vstupnej veže v sektورoch a, b sa podarilo zachytiť predpokladanú priekopu pred pôvodným vstupom. Vyhĺbená bola do kompaktného ilového podložia svetlohnedej až modrosivej farby. Podla jej výplne išlo o suchú priekopu.

Béreš, J.: Výskum v areáli dominikánskeho kláštora v Košiciach

V pôvodne najskôr hospodárskej časti dominikánskeho kláštora v Košiciach sa preskúmali dve kamenné blokové stavby z 15. až prvej polovice 16. stor. Základové murivo stavby 3 (11,10 x 7,00 m) bolo vynášacími oblúkmi zapustené do štrkopieskového podložia. V nadzákladovom murive sa objavilo vetracie okienko a vchod s oknom (neskôr zamurované pri prestavbe). Vo východnej časti bola zistená dvakrát prestavaná pec (1), klenbová pec (3) a pec (2) - vyhňa (?) s kolovými jamkami obloženými kameňmi zo 16.-17. stor. V jej výplni sa našla bronzová panvica - trojnožka, kovové lyžice a meču podobný polovýrobok so stopami po požiari. Tehlová dlážka ďalšej kruhovej pece (4) z tohto istého obdobia bola objavená za obvodovým múrom stavby 3.

V zásype stavby 4 - v pivnici (12,20 x 4,20 m), so zánikom v prvej polovici 16. stor., sa v najspodnejšej časti našlo množstvo zlomkov keramického materiálu, kachlíc, sklenených výrobkov,

militárie (pištoľ, delové gule), železné nástroje (sekery, motyka, kosák), časti kože, textilie, koráliky - pátričky (?), škrupiny vajíčok, orechov a množstvo zvyškov pestovaných i zbieraných rastlín. Získala sa aj strieborná minca - groš Rádu nemeckých rytierov z roku 1515, architektonické články a z nadpožiarovej vrstvy aj dve novoveké keramické fajky.

Pri JV časti stavby 3 bola zistená polkruhová prístavba 5, ktorej výplň kamenných základov bola z hliny. Získaný archeologický materiál (keramika, kachlice, železné nožnice, kostené ihlice, bronzový plátaný plech) ju datuje do 16.-17. stor. Ďalšie tehlové stavby 1 a 2 sú datované mincami do prvej polovice 20. stor.

Objavilo sa aj 5 sídliskových - exploatačných jám najmä s keramickými nálezmi z 13.-15. stor. a dlažba z riečnych okruhliakov z 19. stor.

Preskúmallo sa tiež 17 hrobov dospelých a detí z časti cintorína. Len tri najstaršie z nich obsahovali nálezy - čelenky datované do prvej polovice 16. stor. Jeden hrob mladistvého sa našiel v nadpožiarovej vrstve stavby 3.

Početný archeologický materiál zo stredoveku - novoveku sa získal aj výkopom 26 zisťovacích sond. Archeologický výskum prebiehajúci v roku 1997 v spomínanom kláštore nebol ukončený.

Turčan, V.: Pozoruhodný nález z Gajár

Do Archeologickej múzea SNM v Bratislave sa na posúdenie dostala mramorová portrétna hlava v ľudskej veľkosti, nájdená v Gajaroch. Zamurovaná bola v dedinskem dome. Podla vizuálneho určenia je artefakt vytesaný z carrarského mramoru. Dielo je čiastočne poškodené, avšak črty tváre sú pomerne dobre čitateľné. Použitá technika i jednotlivé detaily, ako výraz tváre, spracovanie vlasov a pod., dovolujú sochu datovať do konca republikánskeho, resp. počiatku cisárskeho obdobia antického Ríma. Individuálne znaky zodpovedajú portrétom G. I. Caesara. Najbližšia analógia sa nachádza v múzeu v Pise (Talianosko).

Archeologickej múzeum SNM pripravuje v súvislosti s nálezom výstavu, na ktorej bude predmetný artefakt prezentovaný. Momentálne je po dohode s vlastníkom reštaurovaný v laboratóriu múzea.

Ševčáková, A.: Nový nález mladopaleolitickej lebky na Slovensku

V apríli 1990 L. Katona z Novej Stráže vybagroval z Dunaja z hĺbky 3 m ľudskú lebku bez sánky. V jej blízkosti sa nenašli ani zvieracie kosti, ani archeologické artefakty. Miesto nálezu je na slovenskej strane toku Dunaja pri Moči (okr. Komárno), za malým vodným kanálom približne 50 m od brehu.

Vďaka paleontológovi Š. Meszárošovi sa lebka v roku 1994 dostala na antropologické oddelenie SNM v Bratislave. Lebku sa podarilo datovať v roku 1997 vo Výskumnom laboratóriu pre archeológiu a história umenia na Jednotke rádiokarbónového akcelerátora Univerzity v Oxforde vo Veľkej Británii. Datovanie sa mohlo uskutočniť najmä vďaka bratislavskej Nadácii pre záchranu kultúrneho dedičstva, ktorú zosobňujú predovšetkým M. Musilová a P. Horanský. Výsledok datovania ($\Delta^{13}C = -21,7$ per mil, OxA - 7068) je $11\ 255 \pm 80$ rokov BP.

Tmavohnedokávovošedé calvarium so stopami fosilizácie je veľmi dobre zachované a napriek tomu, že zrejme značný čas strávilo v štrku vo vode, nenesie stopy ováľania. Gracilná až stredná lebka so stredným svalovým reliéfom a s malou kapacitou má mimoriadne opracované zuby. Vidno skôr hranaté očnice, pomerne klenutú glabelu, pretiahnuté záhlavie a veľmi malé processus mastoidei. Na základe mier možno konštatovať, že je lebka dlhá, úzka, vysoká, má stredne širokú tvárv, krátku výšku hornej tváre. Niektoré ďalšie charakteristiky sú dolichokran, orthokran, akrokran, cha-maekran, tapeinokran, mikrodont. Podľa predbežného vyhodnotenia patrila žene vo veku 35-45 rokov.

Vizdal, M.: Praveké pamiatky Sardínie

Prednáška bola zameraná na priblíženie základných vývojových prajavov v období praveku a staroveku na druhom najväčšom ostrove v Stredozemnom mori - Sardíniu, kde autor uvedenú problematiku študoval.

Najstaršie doklady prítomnosti človeka na Sardíniu nachádzame v oblasti Rio Altana, na lokalitách Laerru a Perfugas z obdobia starého paleolitu. V jaskyni Corbeddu sa našli pozostatky

človeka, ktoré boli metódou C¹⁴ datované do obdobia 7444 ± 380 B. C. a dokladajú osídlenie Sardínie v mezolite.

Zo starého neolitu pochádzá keramika zdobená technikou impresso - cardium. Roľnícke zamešanie kultúry dokumentujú kamenné mlynčeky a kosti domestikovaných zvierat. V tejto perióde sa získaval a rozvíjal obchod s obsidiánom, ktorý pochádza z Monte Arci. Významnou kultúrou stredného neolitu je na ostrove kultúra Bonu Ighinu. Pre toto obdobie a kultúru sú typické sošky bohyne - matky (v podobe tučnej ženy). V mladom a neskorom neolite je po celej Sardíniu rozšírená kultúra Ozieri. Vyvýja sa pohrebná architektúra - hypogeá. Uplatňujú sa tu abstraktné symboly. Do skál vysekané hrobky, ktorých sú tisícky, sa nazývajú domus de janas. Bohynu - matku už predstavujú geometricko - abstraktné formy ("kykladské" idoly). Na konci neskorého neolitu víťazí na Sardíniu fenomén megalitizmu (dolmény a menhiry).

V dobe medenej je praveký vývoj určovaný kultúrami Ozieri (neskorá fáza) a Abealzu - Filigosa.

Staršiu dobu bronzovú vypĺňa kultúra Bonnanaro. Megalitické hrobky sa menia na hrobky s pozdĺžnou komorou - tomba di giganti. V konečnej fáze kultúra Bonnanaro rozoznávame začiatok nuragickej civilizácie (trvala do 6. stor. pr. n. l.), v niektorých lokalitách sa jej tradícia udržiava až do príchodu Rimanov. Okrem nuragov bolo vytvorených niekoľko ďalších architektonických prejavov (sakrálne objekty, stavby nad vodnými zdrojmi - posvätné studne, pohrebiská).

V dobe železnej sa produkujú bronzové sošky - bronzetti, ktoré sa používali ako votívne dary. Od 9. stor. pred n. l. sa na Sardíniu objavujú Feničania a od roku 238 pred n. l. sa Sardínia stáva provinciou Ríma.

**Schmidtová, J.: Výskumy bratislavského Mestského múzea v Rusovciach a Čuňove
(P. Baxa, J. Schmidtová, J. Ježná)**

Prednáška obsahovala informácie o poslednej sezóne záchranného výskumu na trase diaľnice D 2. Cielom výskumu bolo zistiť priebeh východnej časti žlabu 16 a overiť predpokladaný vstup na sídlisko. Zemným prácam predchádzala prospekcia detektorom kovov a geofyzikálne merania pomocou céziového magnetometra SMARTMAG SM-4G. Merania urobil a vyhodnotil J. Tirpák.

Vstup do areálu sa potvrdil približne v strede východného priebehu žlabu a v severovýchodnej časti sídliska. So vstupom do areálu a s výstavbou nadzemných stavieb súvisel priestor so štrkovou úpravou s mimoriadne bohatým antropogénnym materiálom z 1. a 2. stor. n. l., ktorý sa nachádzal v superpozícii nad objektmi s nálezmi datovanými do 2.-3. stor. n. l. V objektovej skladbe boli nadzemné stavby, chaty - polozemnice, studne, sídliskové jamy a žlaby doplnené o kruhový objekt s kolovou konštrukciou a upravenou dlážkou. Výskum poslednej sezóny potvrdil dvojsázovosť sídliska a datovanie do 1. až 4. stor., pričom prelom 2.-3. stor. n. l. predstavuje vrchol sídliskových aktivít.

V tej istej sezóne sa začal záchranný výskum na stavbe "odkanalizovania" Rusoviec.

Archeologický výskum na Kovácsovej ulici odkryl dva mikroregióny z doby rímskej. V objektovej skladbe boli identifikované chaty - polozemnice, výrobné objekty, zásobnice, žlaby, studne, sídliskové jamy. Materiál predstavuje výrobky z 1. až 3. stor. n. l. Najprekvapujúcejším objavom bol depot broncov z mladšej doby bronzovej.

Mestské múzeum v Bratislave realizovalo aj dva záchranné výskumy na stavbách domov. Na parcele 69 bol zachytený západný priebeh dvojitej hrotitej priekopy, ktorej severná časť bola doložená výskumami J. Dekana a L. Snopka na Bergli. Predbežné datovanie nálezov spadá do 1. a 2. stor.

Chovanec, J.: Archeologické aktivity na juhu Zemplína

V roku 1994 sa realizoval výskum na trase 5. vetvy tranzitného plynovodu v Zemplínskom Hradišti (sídlisko tiszačiarskej kultúry a kultúry ludu s kanelovanou keramikou, slovanská osada Hiňov).

V tom istom roku autor tohto príspevku v rámci činnosti Nadácie na ochranu kultúrnych pamiatok v Trebišove Arx Paris preskúmal šlachtickú hrobku pod gotickým rím.kat. Kostolom navštívenia B. Panny Márie v Trebišove. Spracoval tiež projekt na pokračovanie archeologického výskumu hradu Parič v Trebišove, na jeho pamiatkovú úpravu a realizáciu hradného múzea Castrum Paris.

Pri príležitosti 740. výročia prvej písomnej zmienky o meste sa v roku 1994 sprístupnila vo Vlastivednom múzeu výstava "Archeologické pamiatky Trebišova" (autor J. Chovanec). V tom istom roku bola pripravená pre základné školy aj putovná výstava "Stredoveké hrady na Zemplíne".

Vlastivedné múzeum Trebišov v spolupráci s VPS AÚ SAV Košice pripravilo v roku 1995 výstavu "Archeológovia na trase medzinárodného plynovodu" a odborný seminár (J. Béreš, J. Chovanec, M. Lamiová a E. Miroššayová).

Výsledkom spolupráce slovenských a maďarských archeológov v roku 1996 bola prvá medzinárodná výstava kachlíc "A gótičák a habánok - Od gotiky po habánov". Pripravilo ju MNM-Rákóczi Múzeum Sárospatak (J. Dankó Katalin, I. Feld, J. Tamás) a Zemplínske múzeum Trebišov (J. Chovanec). Výstava bola v roku 1996 inštalovaná v Sárospataku a Trebišove, v nasledujúcom roku v Bardejove a Hanušovciach nad Topľou. K výstave bol vydaný aj katalóg v maďarskom a slovenskom jazyku.

V roku 1997 Zemplínske múzeum v Trebišove pripravilo dve archeologické výstavy "Archeologické pamiatky Zemplína" a "Hrad Parič, kláštor pavlínov a šľachtici z Perína". Súčasťou druhej výstavy bol odborný seminár (o. Leander Tadeusz Pietras, J. Chovanec).

Začiatkom roku 1998 boli verejnosti sprístupnené najstaršie kamenné krstiteľnice zo Zemplína.

ZÁKON O HISTORICKÝCH PAMIATKACH¹

jún 1963/295

Na základe uznesenia parlamentu v súlade s § 67 zákona schváleného parlamentom
sa ustanovuje:

Kapitolu 1

HISTORICKÉ PAMIATKY

§ 1

Historické pamiatky sú chránené zákonom ako pamiatky vzťahujúce sa k dejinám Fínska a jeho osídleniu v minulosti.

Bez povolenia špecifikovaného v tomto zákone je zakázané vykopávať, odkrývať, upravovať, poškodzovať alebo presúvať historické pamiatky, resp. ich akýmkoľvek iným spôsobom porušovať.

§ 2

Historické pamiatky zahŕňajú:

1. násypy zeme a kamenia, mohyly z kamenia (ako pamätníky, náhrobky), krahy či iné formy a stavby z kamenia vyrobené človekom v minulosti;
2. predkresfanské hroby a pohrebiská vrátane tých, ktoré nemajú žiadne viditeľné znaky na povrchu zeme;
3. kamene a skalné plochy s nápismi, ilustráciami či inými kresbami, maľbami, znakmi, stopami brúsenia alebo opracovávania a lovecké jamy, vytvorené v minulosti;
4. obetné pramene, stromy a kamene, iné starobylé miesta uctievania a modlitieb a starobylé miesta dolovania;
5. pozostatky osídlenia a polohy poukazujúce na starobylé sídla alebo na prácu a výtvory, ktoré vznikli počas uvedeného osídlenia či používaním daného miesta;
6. spusnuté starobylé hrady, hradiská, pevnosti, opevnenia, zemné násypy, priekopy a ich pozostatky, pozostatky kostolov, kaplniek, kláštorov a iných významných budov a starobylé pohrebiská, ktoré nie sú v rámci cintorínov spravovaných kongregáciami;
7. kamene, križe a sochy, vztyčené v minulosti na počesť osôb alebo udalostí, resp. na náboženské účely, a iné pamiatky podobného charakteru;
8. pozostatky významných starých ciest, cestných trhov a mostov, stavby na signalizáciu požiarov a podobných zariadení;
9. nehnuteľné prírodné objekty spojené so starými tradíciami, povesťami alebo dôležitými historickými udalosťami.

¹ neoficiálny preklad fínskeho zákona

§ 3

Ochrannu historických pamiatok kontroluje Štátna archeologická komisia (v súčasnosti Národná komisia pre historické pamiatky - National Board of Antiquities).²

§ 4

Historické pamiatky zahŕňajú územie potrebné na zachovanie uvedených pozostatkov a poskytnutie do statičného priestoru okolo nich z hľadiska ich charakteru a významu.

Územie špecifikované v hore uvedenom odseku 1 je tu označované ako "ochranné územie".

§ 5

Ak sú historické pamiatky a ich ochranné územia stanovené v úradných posudkoch alebo uzavreté prostredníctvom výhradného práva vlády, ich hranice, ako je nariadené, budú určené a zainteresované strany ich dodržia.

Kde hranice historickej pamiatky nie sú stanovené ako je špecifikované vo vyššie uvedenom odseku 1 a nepodliehajú písomnej zmluve medzi Národnou komisiou pre historicke pamiatky a zainteresovaným majiteľom súkromného majetku, potvrdí hranice miestna oblastná správa³ na žiadosť Národnej komisie pre historicke pamiatky a majiteľa súkromného majetku. Potrebná žiadosť bude obsahovať návrh hraníc historickej pamiatky, dokument potvrzujúci vlastníctvo pozemku, na ktorom sa pamiatka nachádza, výpis z pozemkového registra a hodnotenú mapu alebo plán miesta udávajúci lokalizáciu historickej pamiatky. Majiteľ pozemku smie prezentovať svoje vyjadrenie, ak žiadosť bola zostavená Národnou komisiou pre historicke pamiatky a Národná komisia pre historicke pamiatky smie prezentovať svoje vyjadrenie, ak žiadosť zo stavil majiteľ pozemku.

Pokiaľ hranice danej historickej pamiatky nebudú stanovené tak ako je to špecifikované v tomto paragrafe, budú tieto hranice určené tak, aby ponechávali ochranné územie v šírke dva metre od viditeľnej vonkajšej hranice pamiatky.

§ 6

Ked sa historicá pamiatka nachádza na území, na ktorom sa robí územné zameriavanie a parcelácia, pamiatka a jej ochranné územie budú zmapované a vyznačené v pozemkovom registri.

Ak zainteresované strany súhlásia, historicá pamiatka a jej ochranné územie môžu byť v úradnom posudku určené ako územie v spoločnej držbe zainteresovaných strán.

§ 7

Ak ochranné územie s odsúhlasenými hranicami či s hranicami určenými podla odseku 2 paragrafu 5 výrazne obmedzuje použitie daného pozemku alebo jeho časti, ktoré predtým nebolo podobne obmedzované, zainteresovaná strana bude mať právo na kompenzáciu zo štátneho fondu.

Ak sa nedosiahne dohoda ohľadom kompenzácie, súdna žaloba musí byť podaná na súd v oblasti, kde sa nachádza ochranné územie v priebehu jedného roka od stanovenia hraníc ochranného územia, a to pod trestom straty kompenzácie.

V prípadoch, ked pozemok, na ktorom sa nachádza ochranné územie, je zadržaný kvôli vyhradenému právu alebo vyrovnaní dlhu, kompenzácia, špecifikovaná vyššie v tomto paragrafe, bude uložená u zadržovateľa a rozdelená, ako je nariadené v súvislosti s predajom zabaveného pozemku. Zadržovateľ bude mať rovnaké práva na deponovanú kompenzáciu ako na pozemok. Deponovanie sa nevykoná, ak je k tomu daný zadržovateľ súhlas, alebo ak kompenzácia nie je považovaná za takú, ktorá by výrazne znižovala hodnotu dlžného úpisu vzhľadom na jej malé množstvo alebo pre podobné príčiny.

§ 8

Oblastné environmentálne centrum vydá, ak je to potrebné, zvláštne nariadenia ručiace za hodnotu historickej pamiatok. Tieto nariadenia môžu byť rozšírené na územia za ochranným územím, ak to nespôsobí výrazné zataženie a prekážky majiteľovi uvedeného územia alebo iným zainteresovaným.

Rozhodnutie oblastného environmentálneho centra bude verejne vystavené na nástenke miestnej samosprávy v súlade s ustanoveniami týkajúcimi sa verejných oznámení a, ak to bude považované za nutné, v blízkosti dotyčnej pamiatky.

§ 9

Ak to vyžaduje verejný prospech, štát bude mať právo prostredníctvom svojho výhradného práva uza-

² Štátnej archeologickej komisii bola nahradená Národnou komisiou pre historicke pamiatky

³ tiež povinnosti miestnych oblastných správ boli prevedené na oblastné environmentálne centrá

vŕiel historickú pamiatku a jej ochranné územie, resp. ich časť, a to v súlade s ustanoveniami o uzavretí majetku prostredníctvom práva vlády prevziať súkromný majetok na verejné použitie.

§ 10

Národná komisia pre historické pamiatky bude mať právo skúmať historickú pamiatku, označiť jej hranice tabuľami, ohradami alebo inak, reštaurovať historickú pamiatku a vykonať úpravy, vyčistenie a iné opatrenia, ktoré vyžaduje ochrana a starostlivosť o pamiatku v mieste jej výskytu. Národná komisia pre historicke pamiatky smie, za podmienok, ktoré si sama stanoví, povoliť iným stranám skúmať historickú pamiatku a po dohode s prijímateľskou stranou udeliť dočasné oprávnenie na starostlivosť o historickú pamiatku miestnej samospráve, kongregácií alebo inému verejnemu subjektu.

Kde to vyžadujú zvláštne dôvody, Národná komisia pre historicke pamiatky smie vziať historickú pamiatku alebo jej časť a premiestniť ju na iné miesto kvôli starostlivosti. Toto sa týka i historickej pamiatky alebo jej časti, ktorá je pripojená murivom alebo iným spôsobom k budove alebo k inej stavbe.

Tí, ktorí utrpia finančné straty vyplývajúce z činností špecifikovaných v hore uvedených odsekok 1 a 2, budú mať nárok na primeranú kompenzáciu zo štátneho fondu.

§ 11

Kde je historicke pamiatka prflič veľkým bremenom alebo prekážkou vzhľadom k jej dôležitosti, oblastné environmentálne centrum smie pri predložení žiadosti obsahujúcej podrobny popis daných historickej pamiatok a po obdržaní stanoviska Národnej komisie pre historicke pamiatky povoliť, aby sa vykonali opatrenia, ktoré sú inak zakázané v odseku 2 paragrafu 1 tohto zákona. Toto povolenie môže byť viazané na podmienky, ktoré sú považované za potrebné.

Ak žiadosť uvedenú v odseku 1 zostaví iná strana než zainteresovaný majiteľ pozemku, musí žiadosť obhájať vyjadrenie tohto majiteľa.

Nariadenie oblastného environmentálneho centra, povolujúce učiniť opatrenia s uvedenou pamiatkou, musí byť schválené ministerstvom vzdelávania v prípadoch, ked nariadenie je v rozpore s ustanovením Národnej komisie pre historicke pamiatky.

Udelenie povolenia učiniť opatrenia s pamiatkou v súvislosti s verejnými prácami je špecifikované v paragrade 13.

§ 12

Ak sa žiadosť definovaná v odseku 1 paragrafu 11 týka doposiaľ neznámej historickej pamiatky, ktorá nemá viditeľné znaky na zemskom povrchu a ak takáto žiadosť je zamietnutá napriek tomu, že pamiatka predstavuje výrazné zaťaženie pre žiadateľa, žiadateľ bude mať právo požadovať primeranú kompenzáciu kvôli uvedenému zaťaženiu zo štátneho fondu pod podmienkou, že zamietnutá žiadosť bola zostavená do dvoch rokov po objave uvedenej pamiatky.

Legálne opatrenie týkajúce sa kompenzácie uvedenej v odseku 1 vyššie, pokiaľ nebola odsúhlásená kompenzácia, bude učinené na súde v mieste výskytu pamiatky do vypršania jedného roka odvtedy, čo bol žiadateľ informovaný, že žiadosť uvedená v odseku 1 paragrafu 11 bola súdne zamietnutá pod trestom straty nárokov na uvedenú kompenzáciu. Tam, kde je pozemok, na ktorom sa nachádza historicke pamiatka, zadržaný kvôli nezaplateniu dlhu alebo dodaniu tovaru, uloženie a rozdelenie kompenzácie sa bude riadiť podla ustanovení v odseku 3 paragrafu 7.

§ 13

Pri plánovaní verejných ciest, železníc, kanálov, letísk, vodných diel alebo iných verejných diel, resp. pri príprave urbanistických alebo pásmových plánov, tí, ktorí sú zodpovední, zistia v dostatočnom časovom predstihu, či realizácia takéhoto diela alebo plánu sa bude dotýkať historickej pamiatky. Ak áno, Národná komisia pre historicke pamiatky musí o tom byť okamžite informovaná, aby mohla pripraviť potrebné rokovania. Vyjadrenie zainteresovaného majiteľa pozemku bude uvedené v daných dokumentoch k rokovaniám.

Ak strany nedosiahnu dohodu ohľadom rokovania uvedených v odseku 1 hore, Národná komisia pre historicke pamiatky odošle záležitosť na preriešenie Štátnej rade⁴.

§ 14

Ak je doposiaľ neznáma historicke pamiatka objavená počas prác pri presunoch pôdy alebo iných dieľach, tieto práce budú okamžite pozastavené, pokiaľ sa dotýkajú uvedenej pamiatky, a tí, ktorí sú zodpovední za uvedené práce, budú neodkladne o tom informovať Národnú komisiu pre historicke pamiatky, aby mohla učiniť potrebné opatrenia. Ak uvedené práce majú taký charakter, aký je špecifikovaný v paragrade 13, bude sa

⁴ t. j. úradujúca vláda

postupoval podľa nariadení stanovených v uvedenom paragrade.

§ 15

Kde sa realizácia verejných alebo významných súkromných prác dotýka historickej pamiatky, pokiaľ sa vyžadujú zvláštne výskumy uvedenej pamiatky alebo zvláštne opatrenia na jej záchranu, strana zodpovedná za realizáciu prác uhradí výdavky, ktoré tým vzniknú, alebo uhradí časť z nich, pokiaľ táto požiadavka za bežných okolností nie je považovaná za neúmerne veľkú.

Kapitola 2

HNUTELNÉ OBJEKTY

§ 16

Nálezca mince, zbrane, nástroja, ozdoby, nádoby, dopravného zariadenia a podobne, vek ktorých možno predpokladať najmenej sto rokov a ktorých majiteľ je neznámy, okamžite predloží uvedený predmet Národnej komisii pre historickej pamiatky v takých podmienkach, v akých sa našiel, nevyčistený a s podrobňmi informáciami o mieste nálezu a sprievodných okolnostiach. Ak by existovalo akékoľvek riziko, že predmet by mohol byť poškodený pri manipulácii, alebo ak je iným spôsobom obtiažne dopraviť predmet do Národnej komisie pre historickej pamiatky, nález bude okamžite ohľásený Národnej komisii pre historickej pamiatky spolu s informáciami uvedenými vyššie.

Ak daný objekt bol objavený v močari alebo hlboko v zemi, alebo ak jeho lokalizácia poukazuje na existenciu historickej pamiatky, ako napr. sídlisko alebo pohrebisko, žiadne ďalšie práce sa nebudú vykonávať na mieste, až pokiaľ Národná komisia pre historickej pamiatky, ktorej musí byť nález okamžite ohľásený, nevydá príslušné inštrukcie ohľadom výskumu miesta.

Ustanovenia odseku 1 a 2 vyššie sa vzťahujú aj na fragmenty alebo časti objektov.

§ 17

Národná komisia pre historickej pamiatky má právo odkúpiť objekty špecifikované v paragrade 16 do zbierok Fínskeho národného múzea alebo preniesť svoje právo odkúpenia na iné verejné múzeum či inštitúciu. V prípade veľmi významných predmetov bude obstarané povolenie ministerstva vzdelenia na prevod práva odkúpenia. Ak predmet nie je odkúpený, bude vrátený nálezcomu, ktorý si ho smie ponechať.

Ak objekt špecifikovaný v odseku 1 vyššie je odkúpený, nálezcomu bude vyplatená primeraná kompenzácia. Kompenzáciu určí Národná komisia pre historickej pamiatky s patričným zreteľom k charakteru predmetu. Ak je predmet z drahého kovu, kompenzácia bude rovnocenná minimálne hodnote kovu plus 25 percent.

Historický predmet, ktorý sa nájde v rámci známej historickej pamiatky, prináleží štátu bez kompenzácie.

§ 18

Národná komisia pre historickej pamiatky smie, ak to považuje za vhodné, zaplatiť zvláštnu odmenu nálezcomu. Národná komisia pre historickej pamiatky má právo skúmať, alebo podla vlastných podmienok vydáť povolenie na vyskúmanie miesta, kde sa historickej predmet našiel, a to aj vtedy, ak na lokalite nie je žiadna historickej pamiatka.

Ak sú niekomu spôsobené škody alebo straty v dôsledku výskumu špecifikovanému v odseku 1 vyššie, zainteresovaná strana bude patrične odškodená štatom.

Oblastné environmentálne centrum smie, ak je to potrebné, zakázať pod trestom pokuty také kroky, ktoré by mohli ohrozil výskumy, ktoré sa uskutočnia na lokalite a sú špecifikované v odstavci 1 vyššie.

§ 19

Hnuteľné objekty v kostole alebo inej verejnej budove, resp. patriace k takéto budove, ktoré sa vzťahujú k spomienkam na staré tradície alebo remeslá a ktoré nie sú súkromným majetkom, ako napr. staré maľby, sochárske diela alebo iné umelecké diela, cennosti, erby, rúcha, brnenia, koruhvy, zbrane, pokladničky pre chudobných či im podobné predmety, nebudú zničené ani premiestnené predtým, než Národná komisia pre historickej pamiatky bude o záležitosti informovaná a náležite o nej rozhodne. Komisia má právo vlastní repliku alebo kopiu predmetu, prípadne si dať predmet vyfotografovať a ak má byť predmet zničený alebo premiestnený na majetok súkromnej osoby, odkúpiť ho pre Fínske národné múzeum. Nariadenia vyššie uvedeného paragrafu 17, týkajúce sa prevodu práva odkúpenia historickej objektov, budú tiež platí pre takéto právo odkúpenia, aké je špecifikované vo vyššie uvedenom paragrade 1.

Kapitola 3**NÁLEZY LODÍ A PLAVIDIEL****§ 20**

Vraky lodí a iných plavidiel, r esp. časti z nich, objavené v mori alebo vo vnútrozemských vodách, u ktorých možno predpokladať vek vyšší než sto rokov, sú zákonom chránené. Ustanovenia týkajúce sa historických pamiatok budú platíť, kde je to relevantné, na vraky a ich časti.

Objekty objavené vo vrakoch špecifikovaných v odseku 1 vyššie, alebo objekty evidentne pochádzajúce z takýchto súvislostí, prináležia štátu bez odkúpenia. V iných ohľadoch nariadenia týkajúce sa hnutelných historických objektov budú platíť tam, kde je to relevantné.

Nálezca vraku špecifikovaného v tomto paragrade okamžite ohlási objav Národnej komisii pre historické pamiatky.

Kapitola 4**ZVLÁŠTNE USTANOVENIA****§ 21**

Tam, kde sa majú vykonat opatrenia špecifikované v odseku 1 alebo 2 paragrafu 10, odseku 2 paragrafu 16 alebo odseku 1 paragrafu 18, majiteľ dotyčného miesta alebo stavby a jeho držiteľ, pokiaľ uvedený majetok nie je v držbe majiteľa, bude informovaný v dostatočnom časovom predstihu o tom, kedy takéto opatrenia budú vykonané. Správa bude podaná overiteľne na známu poštovú adresu alebo iným spôsobom.

§ 22

Kópia rozhodnutia špecifikovaného v odseku paragrafu 5 alebo odseku 1 paragrafu 8 bude neodkladne odoslaná Národnej komisii pre historické pamiatky a na miestny policajný úrad.

§ 23

Žiadostiam špecifikovaným v odseku 1 paragrafu 11 a oznameniam špecifikovaným v odseku 1 paragrafu 13, v paragrade 14, v odseku 2 paragrafu 16 a odseku 1 paragrafu 19 uvedených vyššie, musí byť venovaná okamžitá úradná pozornosť. Výskumy a kroky špecifikované v paragrade 15 budú tiež urobené promptne.

§ 24

Oznamenia špecifikované v odseku 1 paragrafu 13, v paragrafoch 14 či 16 alebo v odseku 3 paragrafu 20 môžu byť tiež zostavené a objekty špecifikované v odseku 1 paragrafu 16 môžu byť tiež doručené na miestny policajný úrad, ktorý ich neodkladne postúpi na Národnú komisiu pre historické pamiatky.

§ 25

Ktokolvek vykonáva opatrenia špecifikované v odseku 2 paragrafu 1 bez riadneho povolenia alebo prekračuje nariadenia vychádzajúce z odseku 1 paragrafu 8 či ustanovenia paragrafu 14, odseku 2 paragrafu 16, odseku 1 paragrafu 19 alebo paragrafu 20, bude potrestaný pokutou, okrem prísnejšieho trestu, ktorý je stanovený v inom zákone.

Ktokolvek zanedbá povinnosť doručiť objekt špecifikovaný v odseku 1 paragrafu 16 na príslušný úrad, alebo poslat oznamenie o ňom, ako je nariadené, bude potrestaný podľa ustanovenia odseku 1 vyššie a stratí svoje právo týkajúce sa nálezu. To isté bude platíť pre každého, kto inak poprie, premiestni, prisvojí si alebo vyvezie objekty uvedeného druhu, ktoré podľa ustanovení tohto zákona majú byť postúpené na Národnú komisiu pre historické pamiatky, resp. poškodí alebo pozmení takéto objekty.⁵

§ 26

Tento zákon vstúpi do platnosti od 1. júla 1963. Tým bude zrušený bývalý dekrét, pochádzajúci z 2. apríla 1883 O ochrane historických pamiatok, s výnimkou jeho paragrafu 8.

⁵ reformovaný trestný zákon, ktorý vstúpil do platnosti 1. 9. 1995, tiež zmenil tresty za priestupky proti zákonom o historických pamiatkach. Podľa § 6 Trestného zákona každý, kto je uznaný vinovým za zničenie či poškodenie historickej pamiatky alebo vraku lode, môže byť odsúdený na pokutu, prípadne až na dva roky väzenia

SPOLOČENSKO-VEDECKÉ PODUJATIA

Metallography '98

Metallography '98 - bol názov 10. medzinárodného sympózia, ktoré sa pod organizačným vedením Katedry náuky o materiáloch Huteckej fakulty Technickej univerzity v Košiciach konalo v dňoch 22. - 24. apríla 1998 v Starej Lesnej. Zaoberalo sa prezentáciou metód a výsledkov metalografického výskumu vlastností a použitia kovov v rozličných odvetviach súčasnej metalurgie. Program sekcie "Archeometalurgia" bol zostavený z referátov a posterov metalurgov a archeológov z Čech, Polska a Slovenska. Zaoberali sa výsledkami archeometalurgických výskumov železných trosiek a kovových predmetov od praveku po stredovek. Z hľadiska záchrany a konzervácie archeologickej nálezov bol veľmi zaujímavý poster o možnosti využitia plazmochemických metód.

Elena Miroššayová

9. medzinárodné sympózium Study Group on Music archaeology

Študijná skupina archeomuzikológie usporiadala v spolupráci s Nemeckým archeologickým inštitútom a Nadáciou Kláštora Michaelstein v dňoch 18.-24. mája 1998 svoje 9. sympózium, orientované na archeomuzikológiu kovových vekov. Podujatie bolo venované nedožitým šesťdesiatinám prof. Hansa Hickmanna, ktorý sa zaslúžil najmä o základné spracovanie hudobných nástrojov starovekého Egypta.

Na sympóziu, ktoré sa konalo v príjemnom prostredí Kláštora Michaelstein v Blankenburgu/Harz v Nemecku sa zúčastnil reprezentatívny výber archeomuzikológov z celej Európy, štátov Severnej a Južnej Ameriky, Číny, Japonska a z ďalších štátov Ázie a Afriky.

Výborné technické podmienky miesta podujatia, ako aj dobré finačné zázemie, ktoré si študijná skupina svojimi doterajšími pracovnými výsledkami zabezpečila, umožnili kvalitnú prezentáciu nielen obrázkov a zvukových záznamov, ale i originálnych nástrojov k téme sympózia:

Pozornosť sa sústredovala najmä na kovové idiofóny v dobach bronzových (zvonce a rôzne formy hrkálikov), pričom prítomnosť bádateľov z Číny a Japonska, ale i z Peru a Chile prispela k významnému pokroku v poznaní vzniku a vývoja kovových idiofónov vo funkcií signálnych alebo hudobných nástrojov. Zážitkom boli fascinujúce koncerty z kovových idiofónov v akusticky dokonalých koncertných sálech. Vniesli neobyčajný život inak nemým archeologickým nálezom. Z aerofónov (nástroj, na ktorom vzniká zvuk rôzkmítaním vzduchového stĺpca, napr. písalka) sa venovala pozornosť najmä lurám, carnyxom a syringám, ktoré boli predmetom referátov predovšetkým európskych bádateľov. Upresnili sa mnohé sporné otázky, čo prinieslo nové svetlo k poznaniu kultúry Keltov, kontinuity a vývoja týchto nástrojov do doby rímskej. Dôležitým poznatkom bolo i potvrdenie existencie priečnych hornov u Keltov. Prezentované nálezy zo Slovenska prinesli možné vysvetlenie k dosiaľ neidentifikovanému idiofónu, ktorý tvorí súčasť lúr. Koncerty s lurami, trúbami, carnyxami aj mimo koncertných sál, v prírode, podčiarkli poznatky získané laboratórnymi analýzami alebo počítačovým spracovaním. Pozornosť zaujali ešte výsledky spracovania archeomuzikologických nálezov zo severnej Európy - kovové drumble a ich neobvyklá koncertná prezentácia.

Nemalý záujem vyvolala tiež ukážka neobyčajne dokonalého počítačového programu slúžiaceho na archiváciu archeomuzikologických nálezov, ktorý od nálezových kontextov až po zvukovú skúšku obsahoval všetky dostupné poznatky archeológie i hudobnej vedy k danému nálezu. Vyvinuli ho kolegovia z Číny.

Tak ako je zvykom, na sympóziu sa prezentovali najnovšie a najdôležitejšie nálezy z oblasti archeomuzikológie.

Prednesené referaty budú publikované v pripravovanom zborníku, ktorý sa zrejme na dlhší čas stane zásadným prameňom poznatkov k otázke vzniku a vývoja hudobných nástrojov kovových vekov. Je dobré, že v tejto práci nebudú chýbať nálezy zo Slovenska.

Danica Staššková-Štukovská

Piešťanský región a dávnoveké dejiny Slovenska

Archeologický ústav SAV v Nitre, Balneologicke múzeum v Piešťanoch a Združenie pre podporu kultúrnych a spoločensko-prospečných aktivít Moravianska venuša v Moravanoch nad Váhom pri príležitosti 30. výročia začatia archeologickeho výskumu a objavu včasnotekstanskej rotundy na Národnej kultúrnej pamiatke Kostolec v lokalite Ducové-Hubina spoločne usporiadali seminár na tému "Piešťanský región a dávnoveké dejiny Slovenska", ktorý sa konal 29. júna 1998 v malej kongresovej sále spoločenského centra Slovenských liečebných kúpeľov v Piešťanoch.

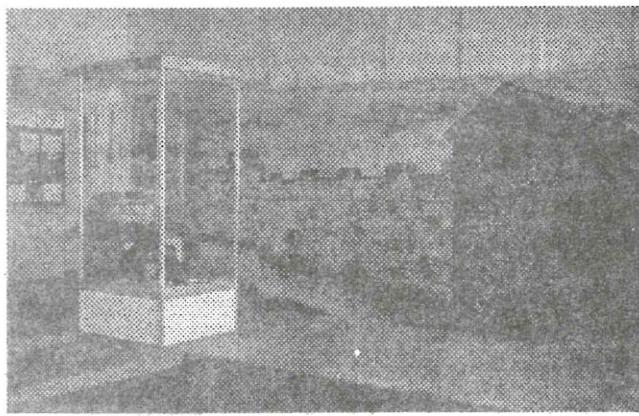
Riaditeľ Balneologickeho múzea v Piešťanoch V. Krupa oboznánil prítomných s aktivitami múzea v oblasti archeologickeho výskumu a s archeologickými pamätníkmi v regióne Piešťan. A. Ruttikay, riaditeľ AÚ SAV, venoval pozornosť národnej kultúrnej pamiatke Ducové-Kostolec v počiatkoch národných dejín a najnovším vedeckým výsledkom vyplývajúcim zo spracovávania tejto lokality, ktorá bola preskúmaná pod jeho vedením. Zaujímavým spôsobom nadviazala na túto tému D. Bialeková prednáškou "Prínos výskumu v Pobedime k precízii chronológie včasného stredoveku", v ktorej sa zaoberala niektorými málo známymi detailmi z garnitúr ostrôh a ich významom pre relatívnu chronológiu, ako i procesom vzniku významnejších hospodárskych, kultúrnych a politických centier Slovanov na Považí. Prínos archeologickej výskumov pohrebísk s výklenkovými hrobmi v Dubovanoch a v Borovciach k poznaniu málo známych kultúrnych prejavov Slovanov prezentovala v prednáške autorka tohto príspevku. T. Štefanovičová v súvislosti s výskumom na Bratislavskom hrade v pútavej prednáške oboznámila prítomných s počiatkami sakrálnej architektúry na Slovensku. Hitorickým názvom obcí v piešťanskom regióne, ako aj ich najstarším dejinám sa venoval V. Sedlák. Nové výsledky k poznaniu velkomoravskej sídlisťnej aglomerácie Uherské Hradiště, Staré Město priblížil L. Galuška.

Súčasťou seminára bola exkurzia na Národnú kultúrnu pamiatku Kostolec, kde účastníkov sprevádzal riaditeľ AÚ SAV A. Ruttikay.

Toto prospešné podujatie, ktorého cieľom bola i podpora amatérskeho záujmu o ochranu archeologickej pamiatok širšieho regiónu Piešťan, možno považovať za vydarené. Organizátori plánujú zo seminára vydať zborník.

Danica Staššíková-Štukovská

Výskum rímskeho tábora v Iži (1978-1998)

Slovenská archeologická spoľačnosť pri SAV v spolupráci s Archeologickej ústavom SAV v Nitre a Obecným úradom v Iži usporiadali pri príležitosti 20. výročia výskumu rímskeho tábora v polohe Leányvár tematickú výstavu a odborný seminár s medzinárodnou účasťou.

Výstava bola pre záujemcov najmä z radov miestnych občanov, školskej mládeže, rekreantov a turistov z blízkych Patiniec a Komárna otvorená v sobášnej sieni Obecného úradu v Iži od 2. 6. 1998 do 28. 7. 1998. Jej úvodná

časť bola venovaná najstarším vyobrazeniam tábora, prvým vykopávkam a doterajším výskumom v jeho areáli. Časťou výstavy boli však výsledky archeologickeho bádania zamieraného na stavebno-historický vývoj tejto významnej, na našom území ojedinej rímskej pevnosti svojho druhu a jej vojensko-strategického zázemia (drevozemné opevnenie, kamenný kastel, polné tábory). Fotografie a plány terénnych situácií sprevádzali názorné kresbové rekonštrukcie odkrytych rímskych architektúr a texty v slovenskom a maďarskom jazyku. Prostredníctvom fotodokumentácie sa mohli

návštěvníci oboznámit aj s metódami súčasného výskumu, s jeho dlhorčnými spolupracovníkmi a významnými európskymi bádatelmi, ktorí lokalitu doteraz navštívili.

Záverečná časť výstavy bola upriamená na využitie a prezentáciu rímskeho tábora, vyhláseného v roku 1990 za Národnú kultúrnu pamiatku.

O aktivitách v tejto oblasti svedčia predchádzajúce výstavy uskutočnené v Podunajskom múzeu v Komárne, budovanie múzea v prírode a príslušného informačného systému na lokalite, ako aj výhľadové projekty na kultúrno-rekreačné využitie pamiatky. Život vojenskej posádky, ktorá v dobe rímskej sídlila v tomto tábore, odzrkadlovali okrem vystavených dokumentačných materiálov aj početné archeologické nálezy. Najväčším podielom bola zastúpená úžitková keramika - nádoby na varenie, podávanie a uskladnenie potravín, vzácnejšie exempláre importovaného stolového riadu, dalej súčasti odevov, obuvi, výzbroje a výstroja vojakov, kahance, kovové a kostene predmety, mince a iné.

Výstava bola v septembri tohto roku pri príležitosti Dňa európskeho kultúrneho dedičstva na Slovensku reinaštalovaná v hlavnej budove Podunajského múzea v Komárne, kde bude prístupná až do 30. novembra 1998.

Odborný seminár venovaný výskumu rímskeho tábora sa uskutočnil v Iži dňa 25. 6. 1998 za účasti vyše 50-tich domácich a zahraničných bádateľov rímskeho limitu z Čiech, Rakúska a Maďarska.

V úvode podujatia odznela prednáška K. Kuzmovej a J. Rajtára o stavebno-historickom vývoji tábora, spojená s premietaním diapositívov a obhliadkou výstavy. Následná diskusia o výsledkoch výskumu a aktuálnych otázkach linítneho bádania pokračovala aj počas návštevy tábora, kde mohli účastníci konfrontovať svoje teoretické i praktické poznatky s reálou situáciou na lokalite.

Cieľom týchto podujatí bolo oboznámiť odbornú i laickú verejnosť s výsledkami dlhorčného úsilia viacerých inštitúcií i jednotlivcov, podielajúcich sa na výskume, pamiatkovej ochrane a obnovi, ako aj na prezentácii Národnej kultúrnej pamiatky - rímskeho tábora v Iži. Verím, že predsa vzatie organizátorov splnilo svoj účel.

Klára Kuzmová

Pracovný seminár na Bratislavskom hrade

V dňoch 7.-8. septembra 1998 sa v priestoroch Bratislavského hradu uskutočnil pracovný seminár usporiadany pri príležitosti 40. rokov od začatia výskumu tohto hradu. Seminár zorganizovala Filozofická fakulta UK v Bratislave v spolupráci s Mestským múzeom v Bratislave, Archeologickým ústavom SAV v Nitre a Archeologickým múzeom SNM v Bratislave. Rokovanie seminára otvoril riaditeľ NPKC a poslanec NR SR A. Hrnko.

V prvom bloku odborných príspevkov zhrnul B. Polla dejiny archeologického výskumu hradu a T. Štefanovičová význam Bratislavského hradu vo svetle výsledkov archeologického výskumu. Ďalšie dva príspevky sa venovali výsledkom výskumu v realizácii a perspektive obnovy hradu (A. Fiala) a jeho reštaurátorskej a pamiatkovej úprave (I. Gojdič). J. Šulcová referovala o zariadení Bratislavského hradu v 16. stor. a M. Pötzlová-Malíková o jeho zariadení v 18. stor.

Ďalší blok referátov bol zameraný na stav výskumu včasnostredovekých opevnených sídel na území Slovenska, Moravy, Čiech, Maďarska a Polska. A. Ruttkay referoval o výsledkoch AÚ SAV pri výskume feudálnych sídel. J. Bláha predniesol príspevok o význame a osídlení včasnostredovekého Olomouca. S informáciou o nových výsledkoch archeologického výskumu Starého Mesta a Uherského Hradišta vystúpil L. Galuška. Výsledky výskumu Pražského hradu v rokoch 1996-1997 prezentoval J. Frolík. Témou príspevku Z. Pianowského bol historický vývoj Wawelu v Krakove. Gy. Siklósí predstavil vývoj Székesfehérváru vo svetle výskumov. Stav výskumu o vývoji hradov vo včasnom stredoveku v Uhorsku zhrnul vo svojom príspevku I. Feld.

Súčasťou seminára bola aj prehliadka priestorov Bratislavského hradu s odborným výkladom A. Fialu a Š. Holčíka.

Peter Bednár

3. kolokvium "Obdobie popolnicových polí a doba halštatská"

V dňoch 15.-18. septembra 1998 sa uskutočnilo 3. kolokvium "Obdobie popolnicových polí a doba halštatská", ktoré zorganizoval Archeologický ústav SAV Nitra. Uskutočnilo sa v príjemnom prostredí rekreačného strediska v obci Teply Vrch, okr. Rimavská Sobota, v regióne, ktorý, ako zdôraznil v úvodnom slove V. Furmanek, je mimoriadne bohatý na pamiatky z doby bronzovej a najmä z obdobia popolnicových polí. Na podujatí sa zúčastnilo 35 bádateľov z Čiech, Moravy a Slovenska. Referáty boli sústredené do štyroch blokov.

Prvý blok referátov bol venovaný problematike pohrebísk a pohrebného rítu v rôznych geografických oblastiach územia bývalého Československa. Územiu severozápadných Čiech sa venoval vo svojom vystúpení D. Koutecký, územiu strednej Moravy K. Šabatová a P. Vitula a oblasti východného Slovenska E. Miroššayová. Jedným kostrovým hrobom štítarského stupňa z Libčic nad Vltavou sa zaoberala I. Vojtichovská.

Druhý blok referátov bol zameraný na výskum sídlisk. Sídliská stredodunajskej mohylovej kultúry z územia strednej Moravy prezentoval M. Bém, sídlisko lužickej kultúry v Čáslavi vo východných Čechách predstavili v spoločnom referáte L. Jiráň a R. Šumberová. O dvoch hradiskách lužickej a podolskej kultúry v Rybníku nad Hronom na juhozápadnom Slovensku informoval L. Veoliačik, sídlisko čakanskej kultúry v Ludaniciach, v časti Mýtna Nová Ves, prezentoval J. Bátor a sídlisko z mladšej doby bronzovej v Sedliskách na východnom Slovensku predstavila M. Kotorová-Jenčová. Najnovším nálezmom kostier na sídlisku Velim "Skalka" v stredných Čechách venoval pozornosť M. Vávra, výsledky výskumu sídliska lužickej kultúry v Beluši na strednom Považí prezentoval R. Kujovský a o výsledkoch výskumu a prieskumu na trase plynovodu z hradiska nálezov pilinskej a kyjatickej kultúry referoval O. Oždáni.

Tematický blok vhodne dopĺňal referát E. Hajnalovej, venovaný výsledkom analýz paleobotanickej materiálu z hradiska lužickej kultúry v Zemianskom Podhradí na západnom Slovensku a referát Z. Smrža, zaobrajúci sa výsledkami leteckej prospekcie v severozápadných Čechách.

Tretí blok prednášok sa orientoval na nálezy bronzovej industrie a na problematiku metalurgie farebných kovov. V jeho rámci odznel referát J. Blažka, venovaný problematike bádania o bronzovej industrii a bronzových depotoch v severozápadných Čechách, prednáška M. Salaša o hromadnom náleze bronzových predmetov zo Služína na strednej Morave, L. Smejtká o novom náleze odlievacej formy na antropomorfne závesky zo Žichlic na Plzensku a prednáška M. Novotnej o starších náleزوach zlatých predmetov z územia juhozápadného Slovenska.

Štvrtý blok referátov sa zaoberal otázkami kultúrno-historického vývoja jednotlivých kultúr v mladšej a neskorej dobe bronzovej a v dobe halštatskej. Vývojom osídlenia lužickej kultúry v severozápadných Čechách sa zaobral J. Bozek, osídleniu stredodunajských popolnicových polí v Podhradí pod Pavlovskými vrchmi venoval pozornosť S. Stuchlík a stavom bádania záverečného vývoja doby bronzovej a staršej doby halštatskej v stredodunajskej oblasti sa zaoberala Z. Stegmann-Rajtárová.

Do programu kolokvia vhodne zapadla jednodňová exkurzia po archeologických lokalitách Gemera a Malohontu. Jej takmer 200 km trasa viedla do Kyjatic, kde účastníci navštívili popri archeologickom pamätníku na eponymnej lokalite kyjatickej kultúry aj rannogotický kostol z 14. storočia. Ďalšou zastávkou bola obec Kraskovo s ranogotickým kostolom s nástennými maľbami zo 14. stor. Potom nasledovala obhliadka náleziska tellového charakteru z doby bronzovej vo Včelincach, návšteva jaskyne Babská diera a Silická ladnica v Slovenskom kraze. Monumentálnosťou portálu a celkovou mysterioznosťou jaskyne Silická jaskyňa hlboko zapôsobila na všetkých účastníkov. Záver úspešnej exkurzie bol v Gemersko-malohontskom múzeu v Rimavskej Sobote, kde si účastníci prezreli jeho expozície. Celá exkurzia mala vydarený priebeh vďaka fundovanému sprivednému slovu V. Furmanka, ktoré zaznievalo nielen počas zastávok na jednotlivých lokalitách, ale i počas cesty autobusom.

O úspešnosť celého podujatia sa zaslúžili aj miestne orgány štátnej správy, podnikatelia a sponzori. Na tomto mieste by sme chceli podakovať Mäsokombinátu Tauris, Obecnému úradu Včelinca, Okresnému úradu Rimavská Sobota a Gemersko-malohontskému múzeu v Rimavskej Sobote.

Jozef Bátor

Vedecká konferencia "Nitra v slovenských dejinách"

Pri príležitosti septembrových osláv, konaných pri príležitosti 750. výročia udelenia kráľovských výsad mestu, bolo pre obyvateľov Nitry, domácih i zahraničných hostí zorganizovaných množstvo kultúrno-spoločenských akcií. Do ich širšieho rámca možno zaradiť aj konferenciu "Nitra v slovenských dejinách". Jej cieľom bolo oboznámiť širšiu odbornú i laickú verejnosť najnovšími poznatkami približujúcimi bohatú minulosť mesta a jeho najbližšieho okolia.

Pri zhodnocovaní výsledkov konferencie možno s odstupom času konštatovať, že sa garantom a organizátorom (mesto Nitra, Slovenský historický ústav MS - Bratislava, Archeologický ústav SAV - Nitra, Teologickej inštitút sv. Gorazda - Nitra) toto vedecké podujatie po všetkých stránkach vydarilo a splnilo svoj cieľ. Počas jeho konania od 3. do 5. septembra 1998 odznelo vyše 40 referátov a viacero diskusných vystúpení prednesených pracovníkmi najrôznejších vedeckých, pedagogických, muzeálno-kultúrnych a cirkevných inštitúcií.

Bohatý program konferencie vo veľkej sále budovy Agroinštitútu v Nitre slávnostne otvoril predseda Historického odboru MS R. Marsina a primátor mesta V. Libant. Ich vystúpenia doplnili pozdravné posolstvá čestných hostí z kultúrnych, spoločenských a cirkevných inštitúcií. Potom nasledoval prvý blok referátov zhodnocujúcich písomné pramene k najstarším dejinám mesta. Referenti (A. Avenarius, M. Homza, B. Chropovský, V. Judák, Š. Ondruš, E. Vontorčík, J. Steinhübel) sa napríklad obsahovo zamerali na Samovu ríšu, hranice Nitrianskeho kniežatstva, postavenie Nitry vo včasnom stredoveku, nitrianskych svätcov, na názory J. Hodála o Pribinovom kostolíku či komplexnú interpretáciu prameňov spojených s Pribinovým Nitrianskym kniežatstvom. Následne sa účastníci konferencie presunuli do prednáškovej sály budovy Slovenskej akadémie vied, kde sa realizovali zvyšné časti podujatia. Počas popoludňajšieho bloku prednášok, zameraného na archeologické pramene, odznelo vo vystúpeniach autorov (G. Fusek, T. Štefanovičová, M. Hanuliak, D. Bialeková, J. Hunka, P. Bednár, B. Polla, A. Ruttkay) viacero nových poznatkov približujúcich príchod prvých Slovanov a starých Madarov do Nitry. Doplňili ich informácie o vypovedacích schopnostiach pohrebiskových lokalít, opaskového nákončia, produkcií vojvodskej mincovne, o výsledkoch výskumu Nitrianskeho hradu a párovského Kostola sv. Štefana, ktoré spolu s ďalšími referátmami prispeli k dokresleniu predstáv o štruktúre stredovekého osídlenia okolia Nitry.

Prvý prednáškový blok nasledujúceho dňa bol venovaný vystúpeniam referentov (V. Sedlák, F. Uličný, R. Marsina, J. Lukačka, M. Zemene, F. Oslanský, L. Vrtel) zaobrajúcich sa problematikou z obdobia vrcholného stredoveku. Počas ich vystúpení bola napr. prezentovaná téma riešiaca vznik Nitrianskej župy, udelenia mestských privilégii Nitre, jej cestnú sieť i cerkevnú správu, zánik Zoborského kláštora a symboliku dvojitého kríža. Príspevky z neskorostredovekého až novovekého obdobia boli venované biskupovi Š. Podmanickému a J. Telegrdimu, vyčíňaniu tureckých vojsk v Nitre, osudem piaristov, františkánov a kňazského seminára v meste (J. Baďurík, L. Belás, I. Mrva, P. Kollár, R. Hudes, S. Kaššovič).

Tematiku dejín cirkevno-osvetových spolkov, priebehu súdneho procesu s bratmi Markovičovcami či umiestnenia Nitry na jozefínskych vojenských mapách riešili prednášatelia (H. Radváni, Z. Vrábelová, M. Tkáč, B. Klein) v záverečnom bloku referátov.

Na posledný deň konferencie boli zaradené referaty (E. Hrabovcová, F. Vnuk, R. Letz, D. Dian, V. Štefanský, A. Magdolenová, Š. Horváth) spojené s najnovšími dejinami, vyplňajúcimi časový úsek prvej polovice 20. stor. Riešili sa v nich rôznorodé témy cirkevného obsahu, ako napr. obsadenie Nitrianskeho biskupstva v rokoch 1918-1920, likvidácia reholí v roku 1950, činnosť K. Kmeťka a J. Budaya. V ďalších vystúpeniach odzneli informácie o aktivitách nitrianskych vojakov v SNP, účastníkoch Pribinových osláv v roku 1933, o pôsobení SVD.

V rámci slávnostného ukončenia konferencie, okrem tradičného zhodnotenia jej priebehu a prínosu, bola opäť zdôraznená snaha hlavných organizátorov sústrediť v čo najkratšom čase texty všetkých referátov a vydáť ich súborne vo forme zborníka.

Milan Hanuliak

17. pracovné stretnutie "Otázky neolitu a eneolitu našich krajín"

V dňoch 22.-24. 9. 1998 sa v Dudinciach uskutočnilo tradičné stretnutie slovenských a českých odborníkov na problematiku spoločenstiev mladšej doby kamennej. Podujatia sa zúčastnili i špecialisti z viacerých interdisciplinárnych vied a traja archeológovia z Rakúska. Ako v minulých rokoch, aj teraz sa pozornosť upriamila na bilancovanie výsledkov základného terénného výskumu v predchádzajúcim roku a na témy rozpracované alebo už zhodnotené v poslednom období.

Referáty: Bátorá, J. - Jakab, J.: Hrob želiezovskej skupiny na sídlisku v Jelšovciach; Březinová, G. - Jakab, J.: Ďalšie neolitické pohrebisko v Nitre; Čižmář, Z. - Dočkalová, M.: Pohuby v jamách na sídlisku LnK v Žádovicích; Dočkalová, M. - Svenssonová, M.: Moravské eneolitické kostry z obdobia kultury šnúrové keramiky; Dočkalová, M. - Svenssonová, M.: Neolitický antropologický materiál z Moravy a Slovenska; Dočkalová, M. - Procházková, P.: Neolitická kostra z Držovic; Farkaš, Z.: Niekolko poznámok k pohrebnému ríitu v neolite; Hajnalová, E.: Eneolitický sortiment kultúrnych rastlín na Slovensku; Illášová, L.: Neolitické opaskové perly z mramoru; Janák, V.: Neolit a eneolit Slezska; Kalferst, J. - Prostredník, J.: Neolitické nálezy v Krkonoších; Kovárník, J.: Nálezy mladšho stupňa kultúry s MMK na jižní Moravě; Kuzma, I.: Kruhové opevnenia v Branči; Nevizánsky, G.: Praveké a včasnohistorické nálezy v Honte; Pavelčík, J.: Problematika kódu badenskej kultury; Popelka, M.: Výzkum pracovních stop na neolitické štípané industrii; Procházková, P.: Sídliště II. stupně LnK v Držovicích; Procházková, P.: Návrh databáze eneolitické keramiky; Soják, M.: Neolitizácia Spiša a kultúrne vzťahy s Malopolskem; Struhár, V.: Otázka zásahu lievikovitých pohárov na severné Slovensko vo svetle objavu v Liskovej jaskyni (koreferát J. Jakab); Šebela, L.: Vodní dílo Nové Mlyny - vývoj eneolitického osídlení; Šiška, S.: Plastika bukovohorskéj kultúry zo Šarišských Michaliam; Šmíd, M.: Nové poznatky o jevišovické kultúre na strednej Moravě; Šrein, V. - Šreinová, B.: Mineralogický a petrografický výzkum neolitických a eneolitických nástrojov České republiky; Ulrychová, E.: Archeologické nálezy z neolitu na Jičínsku; Vávra, M.: Nové lengyelské nálezy ve středních Čechách; Vizdal, M.: Počiatky neolitu na Východoslovenskej nížine; Zápotocký, M.: Výšinná sídlisť staršieho eneolitu v Čechách.

Súčasťou zasadnutia bola i jednodňová exkurzia spojená s obhliadkou výskumu výšinného sídliska z obdobia neskorej badenskej kultúry v Lieskovci s výkladom vedúceho výskumu R. Malčeka, so štúdiom materiálu zo spomínaného sídliska v Lesníckom a drevárskom múzeu vo Zvolene, prehliadkou Zvolenského zámku, Banského múzea i mesta Banská Štiavnica a Hontianskeho múzea v Šahách.

Pracovné stretnutie pripravil Archeologický ústav SAV v Nitre (G. Nevizánsky a I. Kuzma) v spolupráci s Hontianskym múzeom v Šahách (T. Pálinkás). Podla zaužívanejho cyklu ďalšie zasadnutie v roku 1999 usporiadajú moravskí kolegovia v Prostějove.

S. Š.

Medzinárodné stretnutie archeológov vo Viedni

Dňa 22. októbra 1998 sa pod názvom "Archäologie im Grenzgebiet - Fundort Wien" uskutočnilo už tretie neformálne stretnutie archeológov pracujúcich v príladej rakúsko-maďarsko-slovensko-moravskej oblasti. V tradícii, ktorú pôvodne iniciovali bratislavskí kolegovia, v tomto roku pokračovali "mestski" archeológovia z Viedne (Forschungsgesellschaft Wiener Stadt-archäologie) pod vedením Ortolfa Harla.

Dopoludňajší program bol venovaný významnému výšinnému nálezisku Leopoldsberg, s ktorým účastníkov podrobne oboznámił Otto Urban. Popoludnie patrilo archeologicko-architektonickému výskumu na Židovskom námestí (Judenplatz) v centre mesta, kde sa odkryli predovšetkým kasárenské stavby z doby rímskej (2.-4. stor.), synagóga z 13.-15. stor. a početné stavebné detaily jeden zo stojacich budov (17.-19. stor.). Zástupcovia výskumného tímu (O. Harl, H. Helgert, G. Kleinbecke, D. Schön) informovali prítomných aj o použitých metódach, počítačovom spracovaní dát a rekonštrukcii keramických nálezov. Cielom tohto projektu je sprístupnenie odkrytých architektúr a otvorenie malého múzea v podzemných priestoroch námestia a uvedenej budovy.

Toto podujatie možno z hľadiska vzájomnej informovanosti a udržiavania profesijných i kolegiálnych kontaktov hodnotiť iba pozitívne. Jeho bezprostredná atmosféra a množstvo nových poznatkov, ktoré účastníci za krátke čas získali, bola zrejme inšpiráciou pre maďarských kolegov usporiadať stretnutie v roku 1999 v Győri.

Klára Kuzmová

XIV. sympózium o neskorom eneolite a staršej dobe bronzovej v Čechách a na Slovensku

Každoročné stretnutie bádateľov venujúcich sa problematike neskorého eneolitu a staršej dobe bronzovej sa v tomto roku uskutočnilo v obci Únětice v dňoch 20.-22. októbra 1998. Organizátormi podujatia boli Archeologický ústav ČR a Spolek pro obnovu únětické kultury v spolupráci so Stredočeským múzeom v Roztokách u Prahy, Obecným úradom v Úněticích a redakciou časopisu Archeologické rozhledy.

Sympózia sa zúčastnili takmer tri desiatky archeológov z Čiech, Slovenska, ale aj z Nemecka, Polska a Rakúska. Podobne ako v iných rokoch, aj teraz sa účastníci oboznámili s aktuálnymi výsledkami prebiehajúceho terénneho a teoretického výskumu v Čechách a na Slovensku. Dominantnou tému boli otázky spojené s únětickou kultúrou - jej absolútneho datovania, materiálneho rozvoja v jednotlivých rozhľahlých oblastiach rozšírenia v strednej a severnej Európe, ale i otázky pohrebného rítu. Účastníci sa oboznámili tiež s dejinami a súčasným stavom výskumu tejto kultúry v mikroregióne obce a navštívili eponymnú lokalitu. Svoje príspevky predneslo zo Slovenska osem účastníkov (J. Bartík; J. Bátor; I. Čheben - R. Daňo - Miklíková; K. Marková; M. Novotná; J. Vladár).

Stredočeské múzeum otvorilo pri tejto príležitosti vo svojich priestoroch malú výstavku o objaviteľovi a autorovi výskumu lokality - pohrebiska v Úněticích MUDr. Čeřkovi Riznerovi. Vo výstavných priestoroch múzea v Roztokách u Prahy si účastníci prezreli novootvorenú stálu archeologickú expozíciu. V rámci exkurzie mali možnosť navštíviť významné archeologické loka-lity - Levý Hradec a Polepy.

Spolok pre obnovu únětickej kultúry zvýraznil atmosféru podujatia výstavou umeleckých prác a koncertom vážnej hudby žiakov umeleckej školy.

Klára Marková

Seminár o Kremnici

Pri príležitosti 670. výročia udelenia mestských práv banickej osade zvanej Cremnychbana (dnešná Kremnica, listina nesie dátum 17. november 1328) sa 9. septembra 1998 konal v priestoroch Mestského úradu odborný seminár organizovaný Mincovňou v Kremnici. Hoci bol zameraný najmä na najnovšie poznatky o histórii mincovne, v širších súvislostiach sa tu prezentovali aj dejiny celej stredoslovenskej banskej oblasti a miest Kremnica, Banská Bystrica a Banská Štiavnica.

Na seminári odzneli tieto prednášky: Paučo, M.: Súčasnosť mincovne; Zoričák, P.: Prierez 670-ročnej histórie mincovne; Buša, V. - Špalek, R.: Príprava slovenskej meny 1992/1993; Hunka, J.: Stredoveké mince kremnickej produkcie; Spiritza, J.: Medaily akad. soch. A. Petra; Finka, O.: Ťažba a spracovanie zlatonosnej rudy - surovinová báza mincovne; Bovan, M.: Ťažba a spracovanie medi pre mincovné účely; Ezrová, A.: 670 rokov vzťahov mesta a mincovne.

Akcia mala výbornú odbornú úroveň. Je prínosné, že všetky prednášky budú na podnet riaditeľa mincovne M. Pauča prezentované verejnosti formou menšieho zborníka.

Seminár ukázal, že hoci sa o Kremnici vydalo viacero publikácií (posledná napr. z polovice 90-tých rokov nášho storočia), ešte stále sa nájdu témy, ktorými sa treba podrobnejšie zaoberať. Napokon, čoraz rozsiahlejšie štúdium archívnych a iných historických materiálov alebo nové archeologické výskumy priniesli natolik závažné informácie, že si vynútili prehodnotiť všetky doterajšie názory nielen na história samotnej Kremnice, ale aj celého banského regiónu.

Ján Hunka

Seminár "Archeológia v múzeách"

Slovenská archeologická spoločnosť pri SAV v Nitre, Zväz múzeí na Slovensku, Stredoslovenské múzeum Banská Bystrica a Podtatranské múzeum v Poprade zorganizovali 22. 10. 1998 v priestoroch Podtatranského múzea seminár na tému "Archeológia v múzeách", ktorého súčasťou bolo aj stretnutie archeológov východného Slovenska.

Seminár sa zameral na tri hlavné okruhy otázok:

1. Všeobecné problémy archeológie v múzeách.
2. Spolupráca múzeí s inými organizáciami (Archeologickej ústav SAV, vysoké školy, Pamiatkový ústav a pod.).
3. Prezentácia výsledkov prác múzejných archeológov.

Na podujatí, žiaľ, neodznela prednáška M. Kotorovej-Jenčovej: Problémy terénneho výskumu, odborného spracovania a prezentácie výsledkov v múzeu, ktorá sa ako jediná priamo dotýkala prvej časti seminára. Táto problematika sa preto stala predmetom diskusie spolu s inými otázkami týkajúcimi sa múzejnej archeologickej praxe. Čiastočne tento blok prednášok zduplovala prednáška M. Ivana: Archeologicá a dokumentačná expedícia do Egyptskej republiky v roku 1998.

V druhom bloku prednášok vystúpila M. Mácelová s príspevkom: Spolupráca Stredoslovenského múzea s ústavmi SAV, vysokými školami a Pamiatkovým ústavom, na ktorú nadviazala prednáška F. Javorského: Problémy spolupráce pracoviska AÚ SAV s múzeami na Spiši.

V oboch týchto blokoch rezonovali hlavne otázky personálneho obsadenia múzeí, potreba určenia zberných oblastí jednotlivých múzeí a koordinácia práce s Archeologickej ústavom SAV, propagácia výsledkov získaných terénnymi prácami, ochrana nehnuteľných pamiatok a lokalít v teréne a pod. Za najdôležitejšie považujeme skutočnosť, že tu bola vyjadrená potreba právnej úpravy preberania archeologickej pamiatok do múzeí, teda nutnosť vytvorenia spoločnej smernice spracovávania zbierkových predmetov z oblasti archeológie pre Archeologickej ústav SAV a múzeá. Dôležitým bol aj návrh vytvoriť (predbežne aspoň na Spiši) spoločnú komisiu pre ochranu a zápis archeologickej pamiatok a lokalít do štátneho zoznamu chránených pamiatok. Na činnosti tejto komisie by sa mali aktívne podieľať zástupcovia Archeologickej ústavu SAV, múzeí, ale i zástupcovia štátnej správy a samosprávy.

V diskusii sa rozhodlo, že k vytvoreniu takejto komisie sa urobia prvé kroky až po komunálnych volbách, kedy budú známi noví členovia mestských a obecných úradov.

Najbohatší na prednášky bol tretí blok, v ktorom vystúpili T. Nešporová s príspevkom: Stredoveké osídlenie trenčianskeho regiónu; T. Pálinkás a S. Katkin: Archeologickej výskum tzv. kláštorej sýpky v Šahách; M. Vizdal: Archeologicke nálezy v Moravanoch, okres Michalovce; V. Struhár: Archeologicke výskumy dvoch hradísk v Ludrovej; M. Uličný: Výskum mestskej brány v Sabinove; M. Soják: Predbežné výsledky archeologickej výskumu na dialnici a ďalší.

O význame a úlohach tohto seminára boli predstavitelia médií informovaní na tlačovej konferencii, ktorá sa konala počas obedňajšej prestávky rokovania.

Peter Roth

XXX. konferencia archeológov stredoveku

V dňoch 12.-15. 10. 1998 sa v Brne uskutočnila XXX. konferencia archeológov stredoveku. Organizátormi boli Moravské zemské muzeum a Muzejní a vlastivědná společnost v Brne.

Témou konferencie bol každodenňý život stredovekého vidieka, jeho sociálne a hospodárske aspekty. Účastníci z Čiech, Moravy, Slovenska a Polska sa vo svojich príspevkoch zamerali na súčasný stav výskumu a poznania stredovekých dedín, ale aj stredovekých miest, hradov a sakrálnej architektúry. Z početnej skupiny slovenských odborníkov prednesli svoje príspevky: D. Čaplovic, M. Ruttkay, M. Hanuliak, M. Slivka, J. Hoššo, K. Füryová, G. Lukáč, S. Katkin, J. Labuda, Š. Oriško, M. Bóna. V príspevkoch panelovej diskusie dominovala hmotná kultúra (V. Hanuliak, M. Ďurišová, M. Šimkovič, M. Mácelová).

Počas exkurzie dňa 15. 10. 1998 si účastníci konferencie prezreli románsky kostol v Řeznoviciach, zrúcaninu hradu Templštejn a výstavu "Mstěnice - zaniknutá stredoveká dedina", inštalovanú

na zámku v Hrotoviciach. Navštívili aj lokalitu Mstěnice, ktorá sa od roku 1960 skúma pod vedením Vladimíra a Rostislava Nekudových. V teréne si prezreli časť stredovekej polnohospodárskej dediny s rekonštruovanými usadlosťami, tvrdzou a panským dvorom.

Organizátorm konferencie patrí podakovanie za príkladnú organizáciu podujatia, ktoré sa konalo v príjemnom prostredí Moravského zemského múzea, v priateľskej atmosfére a za aktívnej účasti všetkých prednášatelov i diskutujúcich.

Marta Mácelová

"Činnosť archeologického krúžku v Považskej Bystrici"

Archeologický krúžok v Považskej Bystrici pôsobí pri Miestnom odbore Matice slovenskej od roku 1992. Počas šiestich rokov existencie sa jeho činnosť sústredila nielen na teoretické problémy, ale najmä na prieskum terénu, zvlášť na lepšie poznanie opevnení púchovskej kultúry v oblasti severozápadného Slovenska. V mesiaci februári 1998 zrealizoval aj vlastnú výstavu, prezentujúcu celú škálu činností krúžku i jeho jednotlivých členov, ktorí často svojou vlastnou iniciatívou získali mnohé nové nálezy.

Rád by som priblížil niektoré spoločné aktivity členov nášho krúžku, ktorými sa snažíme prispiť k spoznávaniu našej dávnej minulosti.

Už od skorej jari sme začali robiť prieskum na nových lokalitách v Dolnej Maríkovej v polohe Široká, zopakovali sme prieskum na hradisku Mesciská v Tŕstí a v ďalších mesiacoch sme prešli už dávnejšie známe opevnenia v Plevníku - poloha Humenica, v Považskej Teplej - poloha Oplzeň, v Jasenici - poloha Predná hôrka.

Na všetkých lokalitách sme okrem bežného prieskumu stavu opevnenia urobili aj niekoľko menších sond za účelom získania nových, lepšie datovateľných nálezov. V polohe Široká sme zistili osídlenie z obdobia raného stredoveku a ďalšieho úseku slovanského obdobia, pravdepodobne z 8. stor. Hradisko Mesciská bolo zrejme refúgium, nakolko kultúrna vrstva tu je veľmi tenká, pričom samotné nálezy predstavujú iba minimálne počty drobných nevýrazných čriepkov.

Na opevnení Hájnicu v Plevníku sa podarilo opäť potvrdiť pôvodné kultúrne zaradenie lokality do okruhu púchovskej kultúry. Našli sme tu okružie z veľkej zásobnice a hornú časť baňatej nádoby so steneným okrajom.

Ešte viac sa nám darilo na opevnení Oplzeň v Považskej Teplej. Tu sme okrem časti grafitovej situle vyrobenej na kruhu našli aj celú veľkú zásobnicu so širokým okružím, štyrmi jazykovitými držadlami pod vydutím, aj celé dno nádoby, takže sa bude dať úplne zrekonštruovať.

Najbohatšie nálezy však predsa len pochádzajú z opevnenia Predná hôrka v Jasenici, kde sme robili prieskum viackrát (v rokoch 1979 a 1986 aj spolu s K. Pietom). Na okraji opevnenia tesne vedľa valu sa objavili dve vrstvy kameňov uložených na sebe a v ich okolí sa našli nielen črepy púchovskej kultúry, ale aj niekoľko železnych predmetov - strelnky do šípov s krídelkami aj tulajkou, možno železná britva alebo časť z ovčiarskych nožní a azda malá železná radlica s otvorenou tulajkou. Už pri prvom prieskume na tejto lokalite sa podarilo nájsť okrem asi 16-tich rekonštruovateľných nádob aj kamenný žarnov a pri druhom prieskume železné kramličky, strelnku a časť spony. Tieto nové nálezy potvrdili, že malé opevnenie Predná hôrka patrí k hrádkom púchovskej kultúry s najbohatším nálezovým fondom na území severozápadného Slovenska.

Nakoniec by som chcel ešte spomenúť aj prieskum v polohe Visolaje-Zákluky, kde sa nachádza veľké sídlisko lužickej kultúry. Členovia krúžku tu zozbierali značné množstvo zlomkov lužickej keramiky, z ktorých sa však podarilo zrekonštruovať iba niekoľko okrajov dvojkónických váz s ostrým lomom.

Jozef Moravčík

Psychopati na Highlande

Na prelome júla a augusta t. r. podnikol autor (poslucháč V. roč. archeológie na UKF v Nitre) spolu s M. Kvietkom (II. roč., tamže) dlhú a namáhavú cestu do končín, kam sa našiniec len ľažko dostane a ešte ľažšie odhadlá.

Prvou etapou boli ostrovy pri západnomobreží Škótska (grófstvo Argyll), menovite Luing, Seil, Torsa, Scarba a iné, ktorých mená znejú skôr ako z Pacifiku a kde, ako predpokladáme, sme boli prvými Slovákmi v dejinách. V spoločnosti miestneho Highlandera P. Lamonta, amatérskeho archeológa a nadšenca, sme si prezreli niektoré prehistorické a protohistorické pamäti hodnosti kraja (refugiálne hradiská z doby železnej s kamenným murivom zachovaným miestami až do výšky 2 m, zvyšky kaplniek z 8. a 9. stor., kruhové základy kamenných prehistorických chát v hustom poraste paprade).

Potom sme sa vydali na sever. Naším cielom totiž boli Orknejské ostrovy, alias archeologický Klondyke. Malo to však jeden háčik: nielenže tamojšia klíma v auguste pripomína skôr nás október, ale stopovanie v týchto končinách (nás prioritný spôsob cestovania) je kvôli 'nízkej hustote obyvateľstva extrémne obtiažné a to nehovorí o dileme, ktorý monument skôr navštíviť. Preto sa nás itinerár musel obmedziť na prehliadku kromlechov Brodgar a Stennes a neolitickeho sídliska Barnhouse s kamennými obydliami v štýle slávnejšieho Skara Brae.

S odstupom času sme radi, že sme ešte pred zavedením vízovej povinnosti mali možnosť vidieť túto nádhernú krajinu tak, ako ju radový turista asi iba ľažko spozná...

Pavol Steiner

Expedícia Monoxylon II

Gaia - Společnost pro experimentální námořní mořeplavbu so sídlom v Hradci Královem zorganizovala experimentálnu plavbu repliky pravekého člna – monoxylu. Vedúcim projektu je Radek Tichý, odborný asistent Historického ústavu VŠP v Hradci Královem. Čln dlhý 10 m bol postavený v zimných a jarných mesiacoch roku 1998 - z jednej tretiny kamennými a z dvoch tretín železnými nástrojmi. Ako vzor pre stavbu bol použitý nález člna kultúry kardio-impresso v jazere Bracciano (nájdený pri systematickom výskume sídliska roku 1994), starý 8 tisíc rokov. Účelom expedície bolo overiť plavbyschopnosť člna v pobrežných vodách Stredozemného mora a Atlantiku, ako aj pri medziostrovnej preprave ludi a materiálu.

Plavba začala 7. 8. 1998 v meste Milazzo na Sicílii a ukončená bola 6. 9. 1998 v Lisabone. Prvý úsek plavby viedol na ostrov Vulcano (Liparské súostrovie) a späť na Sicíliu a cez Messinskú úžinu na pobrežie Talianska. Ďalšie úseky plavby boli: Neapol – Terracina, jazero Bracciano (T), San Remo – Marseille, delta Rhôny- Portiragnes (F), Valencia – Alicante (Š), Sines – Sesimbra, Lisabon (P). Z Liparských ostrovov bol dopravený náklad obsidánu do mesta Portiragnes – posledného miesta nálezu liparského obsidiánu. Trasa plavby sa snažila sledovať predpokladané trasy šírenia prvých polnohospodárskych kultúr v západnom Stredomorí tzv. "morskou cestou". Čln, poháňaný iba veslami, osvedčil svoje plavebné schopnosti aj v extrémnych podmienkach - v silnom protivetre a vlnách pri Marseille a rovnako aj v drsných podmienkach Atlantiku.

Expedície sa zúčastnili aj dva študenti archeológie – história na UKF v Nitre Jozef Koštial a autor tohto príspevku.

René Štefanka

Talianisko '98

Už po tretíkrát počilo osadenstvo z katedier histórie a archeológie UKF v Nitre svojou prítomnosťou slnečné Taliansko. Tentoraz nášmu zájazdu padla, po jednodňovej návšteve v Naturhistorisches museum vo Viedni, za obeť oblast Toskánska a prilahlého okolia (Firenze, Chiusi, Arrezzo, Perugia, Assisi, Orvieto, Siena, Pisa, Lucca, Volterra, Populonia).

Nájazdová tlupa, vedená earlom doc. P. Romsauerom, sa ako obyčajne venovala vpádom do múzeí v spomenutej oblasti. Je však nutné poznamenať, že túto činnosť značne zneprijemňoval neocákavaný zvyk domácich – múzeá v Toskánsku zatvárať už o 14.00 hodine. Samozrejme, že v centre záujmu boli hlavne pamiatky na Etruskov. Každý, kto sa zaujíma o toto obdobie by si určite prišiel na svoje hoci aj v najmenšom z múzeí.

Pokúsim sa teda aspoň o malé priblíženie toho, čo v nich možno vidieť.

Florence (Museo archeologico) ako centrum Etrúrie malo jednu z najroziahlejších zbierok. Táto sa nezameriavala na Etruskov, ale na prierez prehistóriou celej oblasti. Okrem toho sa práve v čase našej "návštevy" múzeum prezentovalo výstavou dokumentujúcou vývoj gréckeho hrnčiarstva (a to skutočne dôkladným spôsobom – 10 plných miestností skutočne dá zabrať). Mimochodom, veľmi zaujímavé sú aj egyptské zbierky tohto múzea.

Chiusi. Tu sa nachádza Štátne múzeum etruskej kultúry. Názov skutočne hovorí za všetko. Po Ville Giulii druhá najväčšia zbierka venovaná výhradne Etruskom. Možno tu nájsť naozaj to, čo sa akýmkoľvek spôsobom týka tohto národa.

Perugia. Mesto vás už pri vstupe (teda, ak vás nevyložia z autobusu 3 km od centra) privítá stopami po Etruskoch. Konkrétnie, stopami po etruskom opevnení. Múzeum ponúka všetko, čo možno nájsť v minulosti Umbrie.

Orvieto. V miestnom Museu civicu sú sústredé pamiatky, chvalabohu, nielen na Etruskov (už to začínať byť jednotvárne). Okrem múzea možno navštíviť miestne katakomby, pozostatky etruského chrámu či etruské pohrebiská.

Pisa. Jediné mesto, kde ani v múzeu nenájdete stopy po Etruskoch. Prehistorickú expozíciu múzea tvoria dve vitríny vo vestibule (asi tretinu tvoria nálezy nepochádzajúce z Pisy). Tu si milovníci stredoveku (hlavne keramiky) prídu na svoje.

Populonia. Ak máte prebytočných 20 000 Lír, nenechajte si ujsť archeologický park v Populonii. Budete mať možnosť prejsť sa po etruskom centre výroby železa (ešte aj na pláži nájdete naplaviny s prímesou Fe).

Zvyšné mestá sa, samozrejme, majú tiež čím pochváliť. *Lucca* kruhovým námestím postaveným na rímskom amfiteátri, *Volterra* etruskými múrmami.

Peter Adamka

Výstava Ars Antiqua

Požitavské múzeum v Nových Zámkoch po niekolkých rokoch nečinnosti v oblasti vystavovania archeologických pamiatok konečne sprístupnilo pre verejnosť časť svojich zbierok výstavou *Ars Antiqua* (umenie dávnoke v zbierkach PM). Udialo sa tak pri príležitosti Dňa európskeho kultúrneho dedičstva vo výstavných priestoroch múzea vo františkánskom kláštore v Nových Zámkoch.

Výstava dokumentuje výtvarné a estetické cítenie ľudí obývajúcich územie okresu od neolitu až po 11. stor. Najlepšie dokumentovanými obdobiami s najpočetnejším zastúpením nálezov sú doba bronzová, laténska a obdobie slovansko-avarskej koexistencie.

Pavol Steiner

Stredný Zemplín v praveku

Výstavu "Archeologické pamiatky Zemplína", ktorá trvala od 18. 11. 1997 do 23. 2. 1998, pripravilo Zemplínske múzeum Trebišov v autorskej koncepcii J. Chovanca (na príprave časti výstavy sa podielali L. Kaminská, M. Lamiová a E. Miroššayová). Exponáty, pochádzajúce z výskumov ZM Trebišov, Vsl. múzea a VPS AÚ SAV Košice, poukazujú na vývoj osídlenia historického stredného Zemplína v praveku.

Staršiu dobu kamennú na výstave reprezentovali nástroje gravettienskej kultúry z Hrčela. Mladšia doba kamenná bola predstavená krásnou bukovohorskou keramikou a kamennými nástrojmi z výskumu sídliska v Zemplínskom Hradišti. Zo Zemplínskeho Hradišta pochádzajú aj exponáty,

ktoré na výstave reprezentovali tisza-polgársku kultúru a kultúru Iudu s kanelovanou keramikou z neskornej doby kamennej. Doba bronzová bola zastúpená keramikou z birituálneho pohrebiska otomanskej kultúry v Strede nad Bodrogom, ale aj nádhernými nálezmi zo sídliska gávskej kultúry v Somotore a depotmi bronzov zo Somotora, Viničiek a Zemplína. Sídliskové nálezy z Radu poukázali na materiálnu kultúru staršej doby železnej. Z rozhrania letopočtov boli na výstave zastúpené keltsko-dácke pamiatky a dobu rímsku sprítomňovali nálezy zo žiarových hrobov zo Zemplína.

Ján Chovanec

Hrad Parič, kláštor pavlínov a šľachtici z Perína

Dňa 9. decembra 1997 slávnostnou vernisážou prístupnili v Zemplínskom múzeu v Trebišove výstavu "Hrad Parič, kláštor pavlínov a šľachtici z Perína". Autor (J. Chovanec) výstavu pripravil pri príležitosti 610. výročia príchodu Perényiovcov na hradné panstvo Trebišov, 495. výročia založenia pavlínskeho kláštora a 25. výročia od prvých archeologickej výskumov na hrade Parič. Súčasťou otvorenia výstavy bol aj odborný seminár. O. Leander Tadeusz Pietras, predstavený komunity pavlínov a farár v rím. kat. Kostole narodenia P. Márie vo Vranove nad Topľou, predniesol nezabudnuteľný príspevok: Pavlíni v Trebišove. J. Chovanec príspevkom Hrad Parič a šľachtici z Perína poukázal na činnosť tohto šľachtického rodu na Zemplíne a v politike Uhorska.

Na tejto historicko-archeologickej výstave boli verejnosi po prvý raz kompletny sprístupnené nálezy z výskumu hradu Parič (keramické nádoby, kachlice, dlaždice, kamenné architektonické články, kamenné gule, kovové predmety, výrobky zo skla, ozdoby, šperky a mince). Zaujímavé boli aj archívne dokumenty k počiatkom a dejinám hradu i kláštora, ikonografický materiál, obrazy a pavlínsky habit s kapucňou a škapuliarom.

Výstava, ktorá trvala do 10. marca 1998, bola nominovaná na udelenie výročnej ceny časopisu Pamiatky a múzeá za rok 1997.

Ján Chovanec

Prvé tisícročie medzi Tisou a Hornádom

V Zemplínskom múzeu v Trebišove bola dňa 5. júla 1998 sprístupnená výstava "Prvé tisícročie medzi Tisou a Hornádom", ktorú zo zbierok Zemplínskeho múzea v Trebišove, VPS AÚ SAV a Východoslovenského múzea v Košiciach autorsky pripravil autor tohto príspevku. Táto archeologickej výstava poukazuje na osídlenie južných oblastí východného Slovenska v prvom tisícročí nášho letopočtu.

Obdobie doby rímskej a stahovania národov je na výstave zastúpené sídliskovými nálezmi z Hrane, Novosadu, Oborína-Kucian, Trebišova a Zemplína. Predvelkomoravské obdobie sprítomňujú nálezy zo slovansko-avarškého birituálneho pohrebiska vo Valalikoch - Všechnsvätych. Materiálnu kultúru velkomoravského obdobia na juhu východného Slovenska reprezentujú exponáty pochádzajúce z výskumu sídlisk v Blatných Remetách, Trebišove a Zemplínskom Hradišti - osada Hiňov. Povelkomoravský horizont a obdobie včleňovania územia Slovenska do uhorského štátu je na výstave zastúpené hrobovými nálezmi z Karosa (Maďarsko), Malej Dobrej, Radu a Zemplína.

Výstava potrvá do 5. októbra 1998.

Ján Chovanec

Sympózium "Der Nordkarpatische Raum in der Spätbronzezeit"

V dňoch 7. - 10. októbra 1998 sa v Baia Mare v Rumunsku uskutočnilo medzinárodné sympózium archeológov zamerané na stav bádania a problémy riešenia osídlenia v dobe bronzovej a v dobe halštatskej v severokarpatskom priestore. Zúčastnili sa ho bádatelia z Rumunska, Ukrajiny, Maďarska, Polska a Slovenska. Na sympóziu vystúpili tiež jednotliví kolegovia z Anglicka, Francúzska a Nemecka. Sympózium organizovalo rumunské Ministerstvo kultúry, univerzita v Bukurešti - katedra histórie antiky a archeológie a priamymi realizátormi boli pracovníci regionálneho múzea v Baia Mare. Súčasťou sympózia boli aj dve exkurzie na lokality kultúry Lăpuš a prehliadka výstavy "Poklady z doby bronzovej v severnej Transilvánii". Na výstave okrem bronzových predmetov bola prezentovaná tiež mimoriadne bohatá kolekcia keramiky z lokalít Oarza de Sus a Lăpuš.

V úvodnom referáte A. F. Harding rozoberal prírodné podmienky ako faktor ovplyvňujúci evolúciu doby bronzovej v karpatskom priestore. Na príklade leteckých snímok terás v južnom Anglicku uvažuje o možnosti zachovania základu polného systému z doby bronzovej. Za oblasť, kde je pravdepodobné takéto zistenie, považuje aj Sedmohradsko. J. Evin v obsiahлом príspevku rozoberal možnosti radiokarbónových, ale aj ďalších prírodrovodených metód pre stanovenie a upresnenie chronológie doby bronzovej v Európe. Mierne rozpaky vyvolal T. Bader príspevkom, v ktorom čiastočne "turistickým" spôsobom oboznámil prítomných s vybranými rekonštrukciami pravekých domov stojacích v rôznych oblastiach Európy. Záujem a diskusia sprevádzala referát V. Furmančka a J. Vladára, v ktorom rozviedli svoje názory na synchronizáciu historického vývoja v Karpatskej kotlinе v druhej polovici druhého tisícročia pred n. l. O výsledkoch výskumu na sídlisku tellového charakteru v Popesti (Rumunsko) referovala N. Palincaş. Na tomto sídlisku z obdobia mladšej a neskorej doby bronzovej sa podarilo vyšpecifikovať 11 sídliskových vrstiev. S velkým záujmom bol očakávaný príspevok C. Kacsó. Podával správu o skutočne mimoriadnej lokalite - mohylníku Lăpuš. Na základe nálezov z tejto lokality uviedol svoje názory na kultúrne a chronologické postavenie kultúry Lăpuš v Rumunsku. Z jeho referátu je zrejmé, že pokial ide o samostatnú kultúru, v jej staršej fáze mala významnú úlohu kultúra Suciu de Sus a v jej mladšej fáze kultúra gávska. J. Kobal sprístupnil nálezy z lokality Stanovo na Ukrajine. E. Balahuri sa zamýšľal nad pamiatkami kultúry Suciu de Sus z Ukrajiny. Upozornil, že v prípade kultúr Suciu de Sus, Felsoszocs a Stanovo ide o jednu kultúru a navrhhol zjednotiť názov tejto kultúry. J. S. Koós sa zaoberala bronzovou industriou, predovšetkým ihlicami kultúry Berkesz. J. Dani uviedol nové hrobové nálezy kultúry Gáva z regiónu horného Potisia. V. Furmanek a K. Marková prezentovali výsledky výskumu na sídlisku tellového charakteru vo Včelinciach. Táto lokalita poskytla závažné zistenia k problematike vzťahu hatvanskej, otomanskej a pilinskej kultúry. O. Ožďáni a R. Kujovský referovali o viacerých nových nálezoch kostrových hrobov skupiny Mezocsát na Slovensku spolu s ich chronologickým a všeobecne historickým zaraďením. V obsiahлом referáte podal M. Gedl prehľad o osídlení v mladšej dobe bronzovej vo východnej časti polských Karpát. V sérii príspevkov podali svoje názory na vývoj doby bronzovej v Transilvánii rumunskí bádatelia G. Simion, F. Gogăltan, H. Ciugudeanu, V. Cavruc, I. Bejinariu a Z. Székely. Úvahou o obchode so surovinami ako jedným zo spôsobov šírenia etnokultúrnych vzťahov a kultúrnych poznatkov zaujal M. Wittenbergera. V. Kiss, K. Fischl a G. Kulcsár sa zaoberali nálezmi prenosných piecok v Karpatskej kotlinе. Obsiahly súhrn hrobových nálezov a ich význam pri sledovaní amplitúdy osídlenia v dobe bronzovej a v dobe železnej podal A. Vulpe.

Organizátori sympózia plánujú referáty z podujatia publikovať v zborníku.

Rudolf Kujovský

NOVÉ PUBLIKÁCIE

ČAPLOVIČ, D.: V SPORE S DEJINAMI. Bratislava 1998. Vydavateľstvo Print-Servis. 160 s., čb. obrázky a fotografie v texte, brožovaná väzba. Monografia obsahuje súhrn článkov publikovaných v rokoch 1987-1997 hlavne v dennej tlači. Ako sám autor hovorí: "súčasťou príspevkov je nielen reakcia na našu neustále prekrúcanú história, ale aj na potrebu chrániť naše národné i európske kultúrne dedičstvo v žiaducej symbióze s prírodou."

ČAPLOVIČ, D.: VČASNOSTREDOVEKÉ OSÍDLENIE SLOVENSKA. Bratislava 1998. Academic Electronic Press. 268 s., 82 čb. obr., brožovaná väzba. Monografia venovaná dejinám osídlenia, procesu sídliskových štrukturálnych zmien, vzniku, vývoju a zániku sídlisk, štúdiu ich hospodárskeho zázemia, genéze sídliskového procesu v stredoveku. Autorova pozornosť sa sústreduje na obdobie hlavne včasného stredoveku (5.-13. stor.). Jeho snahou bolo prispieť k prehľbeniu poznatkov o etnogeneze Slovanov a počiatkov slovenských dejín (6.-10. stor.), ale i o počiatocnej fáze vývoja Slovenska a slovenskej stredovekej národnosti už v uhorskom štáte (11.-13. stor.) so zameraním na vývoj včasnotredovekého osídlenia.

BAČA, R. - KRUPA, V.: KATALÓG ARCHEOLOGICKEJ ZBIERKY BALNEOLOGICKÉHO MÚZEA V PIEŠŤANOCHE. Piešťany 1998. 127 s., 106 tab., 4 mapy, brožovaná väzba. Textová časť katalógu je rozdelená na dve časti. Prvá obsahuje súpis zbierkových predmetov z lokalít mimo územia Slovenska a zo slovenských lokalít mimo dnešného okresu Piešťany. Druhú časť katalógu tvoria nálezy z lokalít na území okresu Piešťany, ktorý bol opäť vytvorený 3. 7. 1996.

KREKOVIČ, E: RÖMISCHE KERAMIK AUS GERULATA. Mit einem Beitrag von R. Sauer. Bratislava 1998. Archaeologica et mediaevalia. Tomus IV. FFUK Bratislava. Vydal Academic Electronic Press. 98 s., z toho 65 s. textu a 33 čb. tab., brožovaná väzba.

HOMZA, M. - SROKA, S. A.: Štúdie z dejín stredovekého Spiša. Vydal Spolok Slovákov v Poľsku, Krakov 1998. 154 s., čb. obrázky v texte, brožovaná väzba. Súbor menších prác k dejinám Spiša v 11.-16. stor. Obsah: Homza, M.: Prehľad doterajších názorov na pôvod názvu Spiš, Prehľad názorov na vznik stredovekej severnej hranice Uhorska na Spiši a historických prác na tému vzájomných vzťahov Spiša a Malopolska v najstaršom období, Vzťahy Spiša a Malopolska od roku 1138 do roku 1241; Sroka, S. A.: Cirkevný konflikt na Spiši v prvej polovici 14. storočia, Poliaci v Spišskej Kapitule v 14. storočí, Kontakty kartuziánov z Červeného Kláštora s Poľskom v stredoveku, Mecenát tešínskej Piastovny Hedvigy (Jadvygy) († 1521) nad kartuziánskym kláštorom na Lapis refugii na Spiši, Príspevok ku genealogii Thurzovcov.

MITTELALTERLICHE STADTBAUKUNST IN ÖSTERREICH UND IN DER SLOWAKEI. ARCHITEKTÚRA STREDOVEKÝCH MIEST V RAKÚSKU A NA SLOVENSKU. Bratislava - Wien 1996. Zodpovedná za vydanie prof. PhDr. T. Štefanovičová, CSc. Vydal STIMUL, Bratislava. 204 s., čb. obr. v texte, brožovaná väzba. Zborník obsahuje 18 odborných príspevkov pracovníkov Univerzity Komenského v Bratislave a Institut für Kunstgeschichte der Universität Wien, ktoré boli k danej téme prezentované na stretnutí 7.-8. mája 1996 v Bratislave.

OTÁZKY NEOLITU A ENEOLITU NAŠICH ZEMÍ. Sborník referátů z 16. pracovního zasedání badatelů pro výzkum neolitu a eneolitu Čech, Moravy a Slovenska. Lázně Sedmihorky 23.-25. září 1997. Turnov - Hradec Králové 1998. 155 s., čb. obrázky a mapky v texte, brožovaná väzba. Obsah: Prostředník, J.: Neolitické a eneolitické osídlení Českého ráje a horního Pojizeří; Čížmář, Z.: Osídlení Lysecké sníženiny kulturou s lineární keramikou; Pavlá, I.: Nástin aktuálnho pohledu na neolitické sídliště; Tichý, R.: Chronologická analýza keramiky z neolitického sídliště v Mohelnici u Zábřeha; Kazdová, E.: Poznámky k intruzím keramiky v neolitických sídlištních objektech; Zápotocká, M.: Pohřby a nálezy lidských kostí v jeskyních a abri; Kalferst, J. - Vávra, M.: Neolitický kruhový příkop v Holohlavech, okr. Hradec Králové; Illášová, L. - Hovorka, D.: Surovina brúsenej industrie neolitu a eneolitu Slovenska; Kuzma, I.: Kruhové prieskupové útvary na Slovensku (súčasný stav); Pavelčík, J.: Rondely na jihovýchodní Moravě; Vokolek, V.: Eneolotické nálezy u "Hlavaté skály", k.ú. Hrubá Skála; Šmid, M.: Příspěvek k poznání pohřebního ritu kultury se šňurovou keramikou na Moravě; Peška, J.: Mladoneolitická sídliště z Olojmoučce-Slavoníná; Hajnalová E.-M.: Rastlinné makrozvyšky v archeologických objektoch z praveku a ich získavanie; Cheben, I.: Nálezy kultúry Kosihy-Čaka z juhozápadného Slovenska.

FRÜHMITTELALTERLICHE BURGENBAU IN MITTEL- UND OSTEUROPA. Tagung Nitra vom 7. bis 10. Oktober 1996. Herausgegeben von J. Henning und A. T. Ruttke, Bonn 1998. Redaktion: G. Fusek, U. Kloos. 447 s., čb. obr. a fotografie v texte, brožovaná väzba. Práca predstavuje zborník 38 referátov z uvedenej konferencie, na ktorej ako organizátori participovali Seminar für Vor- und Frühgeschichte der Universität Frankfurt am Main a Archeologický ústav SAV v Nitre.

PRAMENE K DEJINÁM SLOVENSKA A SLOVÁKOV I. ÚZEMIE SLOVENSKA PRED PRÍCHODOM SLOVÁNOV. Národné literárne centrum, Bratislava 1998. Hlavný redaktor edície prof. PhDr. R. Marsina, DrSc. 405 s., farebné ilustrácie, pevná väzba.

V edícii je plánovaných XVIII. zväzkov. Cielom je vydanie prameňov k slovenským dejinám a tým ich sprístupníť odbornej i širšej verejnosti. Ide o prekladanú edíciu prameňov.

Z PRAVĚKU DO STŘEDOVĚKU. Sborník k 70. narozeninám Vladimíra Nekudy. Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, Moravské zemské muzeum 1997. 310 s., čb. obrázky a fotografie, pevná farebná väzba. Monografia okrem životopisu a bibliografie V. Nekudy obsahuje 38 odborných příspěvků 40-tich autorov z Čech, Moravy a Slovenska.

DEJINY NITRY. OD NAJSTARŠÍCH ČIAS PO SÚČASNOSŤ. Nitra 1998. Zostavovatelia: G. Fusek a M. R. Zemene. Vydané pri príležitosti 750. výročia udelenia kráľovských výsad mestu Nitre. 398 s., 141 čb. obrázkov, pevná väzba. Práca je rozdelená do dvoch častí. I. - od najstarších čias po rok 1248, II. - od roku 1248 po obnovenie samosprávy v roku 1990. Nemecké a anglické rusemé.

SLOVENSKÁ ARCHEOLÓGIA XLV-1, 1997. Obsah:

D. Hovorka - M. Soják: Neolithic/Aeneolithic/Early Bronze Age Polished Stone Industry from the Spiš Area.

K. Kuzmová - Ch. Ertel - V. Kotruszová - R. Hošek - L. Illášová: Römische Spolien aus Nové Zámky und ihre kaiserzeitliche und spätere baugeschichtliche Zusammenhänge.

J. Labuda: Montárska archeológia na Slovensku (Príspevok k dejinám stredoveku).

M. Hanuliak: K problematike skeletov ľudských jedincov zo sídliskových objektov.

L. Mihok - P. Roth: Kováčska dielňa na hrade Ľubovňa.

In memoriam: Viera Nemejcová-Pavúková (Stanislav Šiška); Gabriel Krúdy (V. Furmanek); Jan Rulf (G. Nevizánsky); Miklós Gábori - Veronika Gábori (L. Bánesz).

Jubileá: (S. Šiška).

Správy a recenzie: 2. kolokvium "Období popelnicových polí a doba halštatská" (R. Kujovský); Fjeldhagen, M.: Catalogue Graeco-Roman Terracottas from Egypt (K. Smoláriková); Ziegaus, B.: Der Münzfund von Großbissendorf (E. Kolníková); Griebl, M.: Siedlungsobjekte der Hallstattkultur aus Horn (V. Furmanek); Révész, L.: A karosi honfoglalás kori temetők (M. Hanuliak); Gedl, M.: Cmentarzysko z epoki brązu w Bachórzu-Chodorowce (E. Miroššayová); Polla, B.: Archeológia na Slovensku v minulosti (R. Kujovský).

ZLATÉ MORAVCE. Zostavili J. Bátora a M. Zafko. Mestský úrad Zlaté Moravce. 373 s., čb. a farebné prílohy, pevná väzba, nemecké a anglické resumé. Autorský kolektív oboznamuje čitateľa s mestom od vzniku až po súčasnosť. Monografia vznikla za podpory fondu KORENE.

TOPOLČANY VO VRSTVÁCH VEKOV. DEJINY MESTA DO POLOVICE 20. STOROČIA. Editor E. Wiedermann, mesto Topoľčany 1997. 341 s., obrázky a mapky v hnedej perokresbe, pevná väzba. Autorské úsilie smerovalo k priblíženiu dejín mesta nenáročným spôsobom, zachovávajúcim si však medze odbornej terminológie a text vedeckého diela.

KRONIKA SLOVENSKA. 1 - OD NAJSTARŠÍCH ČIAS DO KONCA 19. STOROČIA. Bratislava 1998, 616 s. veľkého formátu. Vydavateľstvo Fortuna Print po viacročnej príprave vydalo pôvodné dielo zamerané na historiu našej krajiny. Po úvodnej stati Geologický vývoj Slovenska práca obsahuje výber faktov a udalostí od objavenia sa ľadovca na našom území až po r. 1899. Dielo poskytuje základné i menej známe informácie v graficky príťažlivej podobe, s veľkým počtom najmä farebných fotografií, máp a grafov. Autormi stati od paleolitu až po obdobie sfahovania národov sú pracovníci Archeologického ústavu SAV. Druhý diel Kroniky Slovenska, venovaný 20. storočiu, vyjde v r. 1999. Vtláča sa tu parafrázoval známy výrok "Otvorte svoje srdcia a peňaženky". Cena publikácie je 1490,- Sk.

PAMIATKY A MÚZEÁ. 2/1998. V rámci monotematických čísel tohto periodika je zväzok č. 2. zameraný na najnovšie výsledky slovenského numizmatického bádania. Obsah: Valachovič, A.: Myšlienky pretavené do kovu; Kolníková, E.: Keltské mincovníctvo; Minarovičová, E.: Rímske mince na Slovensku; Fiala, A.: Východorímske a byzantské mince na území Slovenska; Hunka, J.: Mince denárového obdobia; Fiala, A.: Hromadné nálezy mincí v Mestskom múzeu v Bratislave; Zozuláková, K.: Poklady, ktoré nestrácajú lesk; Zoričák, P.: Kremnická mincovňa 670-ročná; Kamhalová, M. - Šeňová, N.: Historické numizmatické fondy kremnického múzea; Oriško, Š.: Stredoveké objekty mestského jadra "zlatej" Kremnice; Šustek, Z.: Papierové platidlá na území Slovenska z rokov 1762-1998; Holásek, K.: Pribina na medailách a vyznamenaniach; Fiala, A.: Bratislavský mier z roku 1805 v medailérskej tvorbe; Komora, P.: Medaily hospodárskych a všeobecných výstav do roku 1900; Valachovič, P.: Medaily slovenských múzeí; Francová, Z.: Aplikácie mincí a medailí na šperkoch a úžitkových predmetoch; Minarovičová, E.: Peňažné poklady a pokladničky.

HUNKA, J.: ORIENTAČNÁ PRÍRUČKA EURÓPSKÝCH MINCÍ 16.-20. STOROČIA. II. ČASŤ - MINCE POĽSKA (1506-1864). Vyšlo ako 5. suplement Informátora SAS, Nitra 1997. 135 s., 3 obr., 17 obr. tabuľiek, 14 máp, brožovaná väzba. Práca poskytuje základné informácie o historickom a politickom vývoji Poľska, podáva hospodársko-peňažnú charakteristiku jeho meny (včítane 491 obr. jednotlivých typov mincí, metrologických tabuľiek a prehľadov značiek umiestnených na týchto minciach), pojednáva o nálezoch novovekých poľských mincí na Slovensku.

DOKUMENTY SLOVENSKEJ NÁRODNEJ IDENTITY A ŠTÁTNOSTI I. Vydalo Národné literárne centrum - Dom slovenskej literatúry, Bratislava. 513 s., 161 spracovaných dokumentov, kvalitná pevná väzba, farebná a čb. ilustrácie.

MAJTÁN, M.: NÁZVY OBCÍ SLOVENSKEJ REPUBLIKY (VÝVIN V ROKOCH 1773-1997). Veda, Bratislava 1998. 600 s., brožovaná väzba. Okrem úvodných kapitol má slovník dve časti, a to abecedný slovník názvov obcí a slovník starších a inojačných názvov. V oboch sa spracúvajú názvy obcí SR a názvy ich častí, uvedené v prameňoch od r. 1773 do r. 1997.

SPINDLER, K.: MUŽ Z LEDOVCE. Praha 1998. Tlačiareň Olomouc. Z nemeckého originálu Der Mann im Eis, vydaného v Mnichove r. 1995, preložili H. a V. Salač. 304 s. textu, 32 s. obrázkov, pevná väzba. Je to monografia venovaná unikátnemu nálezu objavenému na Hauslabovom sedle r. 1991.

KNIHA KRÁĽOV. PANOVNÍCI V DEJINÁCH SLOVENSKA A SLOVÁKOV. Autorský kolektív. Vydavateľstvo KLEIO, Bratislava 1998. 300 s. textu, fareb. fotografie, kresby, mapky, pevná väzba.

ARCHEOLÓGIA NA TRASE PLYNOVODU (1993-1995). Zostavovateľ a hlavný redaktor M. Ruttkay, AÚ SAV Nitra 1997, INTERPOND Bratislava 1997. 125 s., 114 obr., farebná, reprezentančná publikácia v tvrdej väzbe. Mapuje a zároveň prezentuje výsledky záchranného výskumu, ktorý bol vyvolaný stavbou 5. vetvy tranzitného plynovodu.

NITRA, NAŠA NITRA ...

Literáti, divadelníci a výtvarníci jubilujúcemu mestu, Nitra 1998. Z iniciatívy Nitrianskej pobočky Spolku slovenských spisovateľov pripravil redakčný kolektív k 750. výročiu udelenia výsad slobodného kráľovského mesta. 245 s., pevná väzba, čb. obrázky a fotografie.

DANIS, F.: ŠAHY, POHRANIČNÉ MESTO. IPOLYSÁG, A HATÁRMENTI VÁROS. Vydalo KT. Komárno 1997. 63 s., čb. obrázky v texte, farebná príloha, brožovaná väzba.

KOLEČÁNI, K.: PALÁRIKOVO 1248-1998. Vydavateľstvo KT. Komárno 1998. 115 s., čb. a farebná obrazová príloha, brožovaná väzba.

LEFANTOVCE 1113-1998. Kolektív autorov. Vydal Obecný úrad Lefantovce pri priležitosti 885. výročia prvej písomnej zmienky o obci. 170 s., čb. obrázky a farebná príloha v texte, brožovaná väzba. Archeologické a historické doklady o obci spracovali: O. Oždání, J. Hunka, N. Reháková.

KRAJČÍK, J. - KRAJČÍKOVÁ, B.: DUDINCE. Vydal Alfa kontú, Bratislava 1996. 91 s., čb. obrázky v texte, farebná príloha, pevná väzba.

ROTH, P. a kol.: DEJINY OBCE HRANOVNICA. Vydał Obecný úrad v Hranovnici, 1998. 164 s., čb. ilustrácie a farebná príloha, pevná väzba. Archeologické a historické doklady o obci spracovali: P. Roth a F. Žifčák.

KOLLÁROVÁ, Z. - MALOVCOVÁ, B.: ŠVÁBOVCE V TOKU DEJÍN 1278-1998. Vydał Obecný úrad Švábovce, 1998. 67 s., čb. ilustrácie v texte, farebná príloha, pevná väzba.

JAVORSKÁ, D. - KOLLÁROVÁ, Z. - MALOVCOVÁ, B. - SEDLÁČKOVÁ, E. - ŠLAMPOVÁ, M. - BEDNÁROVÁ, M.: VELKÁ 1268-1998. Vydał Mestský úrad Pôprad, 1998. 116 s., čb. ilustrácie v texte, farebná príloha, brožovaná väzba.

G. Březinová, J. Hunka

NEZABÚDAME ...

Nedožité 95. narodeniny Vojtechu Budinského-Kričku

Dňa 24. júla 1998 by sa bol dožil 95. rokov prvý profesionálny slovenský archeológ univ. prof. PhDr. Vojtech Budinský-Krička, DrSc., rodák z Ružomberka. Podľa vzoru pražského ústavu, kde pôsobil v rokoch 1933-1939 (počas ktorých realizoval aj niekoľko výskumov na Slovensku), založil v r. 1939 Štátny archeologický ústav v Turčianskom sv. Martine a stal sa jeho prvým riaditeľom. Súčasne prednášal na Filozofickej fakulte Slovenskej univerzity v Bratislave archeológiu.

Bol priekopníkom odborného terénneho výskumu, ale aj teoretického bádania. Uviedol do literatúry celý rad nových kultúr a skupín. Nemožno opomenúť ani jeho muzeálnu činnosť. Svojím bohatým dielom si zabezpečil trvalé miesto v slovenskej archeológii.

Mária Lamiová-Schmiedlová

Odborný seminár na počesť prof. PhDr. Vojtechu Budinského-Kričku, DrSc.

Pri príležitosti nedožitého životného jubilea (95 rokov) V. Budinského-Kričku, z úcty k jeho osobnosti a dielu sa 3. decembra 1998 uskutočnil v Ružomberku odborný seminár. Podujatie pripravili Slovenská archeologická spoločnosť pri SAV, Mestský úrad a Liptovské múzeum v Ružomberku. Život a dielo nestora slovenskej archeológie zasvätené zhodnotil predseda SAS Dušan Čaplovič. Na tému "Začiatky sakrálnej (kresťanskej) architektúry a templárska tradícia v Liptove" prednášal Michal Slivka a na tému "Stredoveké osídlenie Liptova - výsledky archeologického bádania" Václav Hanuliak. Hodnotného seminára sa zúčastnilo 80 návštěvníkov predovšetkým z radov jeho priateľov, spolupracovníkov, študentov a občanov Ružomberka. V nasledujúci deň členovia výboru SAS odhalili na hrobe V. Budinského-Kričku na cintoríne v Ružomberku plaketu s jeho portrétom (dielo akad. sochárky L. Cvengrošovej) a krátkym spomienkovým prejavom i položením kytickej kvetov zavŕšili celé dôstojné podujatie.

S. Š.

OPUSTILI NAŠE RADY

Smutné správy prichádzajú rýchlo a nečakane. Na vrchole tvorivých sôl opustil aj tak už preidenej rady odborníkov na mladšiu dobu kamennú doc. PhDr. Pavel Koštušík, CSc. (nar. 15. 9. 1946 v Brne - Královom Poli). Študoval prehistóriu na Filozofickej fakulte Univerzity J. E. Purkyně v

Brne. Po absolvovaní štúdia v roku 1970 krátko pracoval v detašovanom pracovisku Juhomoravského múzea v Moravskom Krumlove. Koncom roka 1971 nastúpil na Katedru prehistórie FF UJEP v Brne ako asistent, neskôr pôsobil ako odborný asistent a docent. Od roku 1986 sa stal vedúcim systematického výskumu v oblasti Těšetice-Kyjovce u Znojma. Bohatá je jeho publikáčná činnosť, ktorá obsahuje viac než 110 titulov. Je autorom dvoch monografií (Die Lengyel-Kultur in Mähren, Praha 1973; Neolitické sídlisko s malovanou keramikou u Jaroměřic n. R., Praha 1979) a spoluautorom ďalších dvoch (Pravěk Třebičska, Brno 1986; Archeologické lokality a nálezy okresu Brno-venkov, Brno 1989).

Pavel Koštuřík bol významnou osobnosťou súčasného moravského archeologického života.
Česť jeho pamiatke!

Gabriel Nevizánsky

Dňa 19. 3. 1998 vo veku 89 rokov nás opustil Arnošt Váňa, dlhoročný spolupracovník Archeologickej ústavu SAV, obetavý a zaslúžilý člen SAS, organizátor niekoľkých odborných stretnutí SAS v Dudinciach a v okolí, objaviteľ viacerých lokalít v oblasti Dudiniec a Šiah.

Redakcia

Dňa 23. júla t. r. sme na poslednej ceste odprevadili prom. pedagóga Štefana Hrebíčka. Zomrel vo veku 89 rokov dňa 21. 7. 1998. V Archeologickom ústave SAV pracoval od r. 1958 až do odchodu do dôchodku v r. 1982 ako výkonný redaktor vedeckých archeologickej publikácií. Jeho nesmierna rozhladenosť takmer vo všetkých oblastiach vedy a spoločenského života, dôkladná odborná pripravenosť, kvalitná a precízna práca aj organizačná činnosť v redakcii sa zrkadlia na stránkach monografií, časopisov, zborníkov, ročeniek a iných periodík z oblasti archeológie. Aj jeho zásluhou má časopis Slovenská archeológia popredné miesto doma i v zahraničí. Bol nielen zostavovateľom, ale aj spolutvorcom pri jeho formovaní.

Vyše dve desaťročia vďachoval konečnú podobu obsahovej náplni a vysokej technickej i grafickej úprave celej rozsiahlej publikáčnej produkcie ústavu.

So Štefanom Hrebíčkom sme sa navždy rozlúčili, ostane však v našich spomienkach.

Redakcia

SPRÁVY SLOVENSKEJ AKADEMIE VIED 19/1998 (prevzaté informácie)

Na augustovom zasadnutí popredných bádateľov z vedenia UISPP v roku 1998 bol po prvýkrát v histórii existencie tejto významnej medzinárodnej vedeckej organizácie archeológov, opäť zvolený za prezidenta UISPP prof. dr. Bohuslav Chropovský, člen Výkonného výboru a prominentných bádateľov. Nesporne je to aj odraz dobrej organizácie XII. kongresu UISPP v Bratislave v roku 1991, vedeckých výsledkov slovenskej archeológie a ich akceptácie v zahraničí a napokon i základného výskumu na Slovensku a mnohostranných aktivít Slovenskej akadémie vied.

Srdečne blahoželáme.

Dušan Čaplovič

REDAKČNÁ VÝZVA

V spolupráci s Archeologickým ústavom SAV v Nitre obnovujeme vydávanie ročenky Bibliografia slovenskej archeológie od r. 1989. Obraciame sa preto s výzvou na všetkých členov SAS pri SAV, aby v záujme kompletnosti prípravovaného zväzku posielali bibliografické údaje o svojich prácach publikovaných v domácej a zahraničnej tlači na adresu zostavovateľky PhDr. Hany Mačalovej: Archeologický ústav SAV - VPS, Hrnčiarska 13, 040 01 Košice. Záznam má obsahovať meno autora, názov práce, neskrátený názov časopisu (zborníka, novín a pod.), v ktorom je práca uverejnená, jeho ročník, číslo a strany, na ktorých ju možno nájsť.

Redakcia Informátora SAS pri SAV oznamuje všetkým záujemcom o uverejnenie príspevkov, že rukopisy spolu s obrazovými prílohami a disketou môžu priebežne zasielať na adresu uvedenú v tiráži (anony alebo akciách, ktoré sa realizovali alebo sa budú realizovať, o nových knihách, projektoch, výskumoch, náleزوach, jubileánoch členov SAS, teda o všetkom, čo súvisí s činnosťou slovenskej archeologickej spoločnosti a so záujmami jej členov).

